

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 17 października 2024 r.

Poz. 9936

UCHWAŁA NR VI/32/2024 RADY GMINY W KAZANOWIE

z dnia 8 października 2024 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Kazanów na lata 2024-2027"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 609 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292 ze zm.) Rada Gminy Kazanów uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Kazanów na lata 2024-2027", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Kazanów.

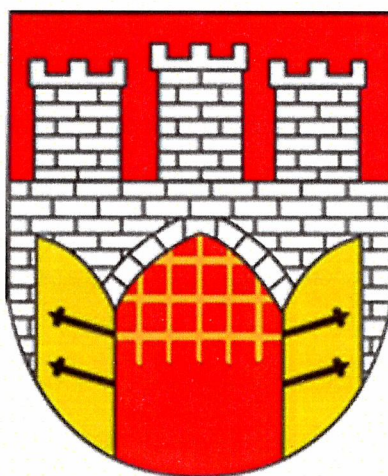
§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Paweł Kaca

Załącznik do uchwały nr VI/32/2024
Rady Gminy Kazanów
z dnia 8 października 2024 r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kazanów na lata 2024- 2027

Kazanów 2023

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	12
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	12
4.1.1. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami.....	12
4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030+	14
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa.....	14
4.2.1. Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2030+	14
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 z perspektywą na lata 2021-2027.	16
4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego	17
4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025	18
4.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu.....	19
4.3.1. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Zwoleńskiego na lata 2020- 2023	19
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	20
5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	20
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Kazanów.....	20
5.2.1. Charakterystyka Gminy Kazanów... ..	20
5.2.2. Rys historyczny Gminy Kazanów	21
5.3. Krajobraz kulturowy Gminy Kazanów	26
5.4. Zabytki objęte ochroną prawną.....	27
5.5. Zabytki nieruchome.....	29

5.6. Zabytki ruchome	31
5.7. Zabytki archeologiczne	35
5.8. Dziedzictwo niematerialne	35
5.9. Miejsca Pamięci Narodowej	36
5.10. Gminna Ewidencja Zabytków	38
6. Stan zachowania i zagospodarowania zabytków oraz rodzaje zagrożeń	40
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Kazanów. Analiza szans i zagrożeń	44
8. Założenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kazanów na lata 2024-2027	46
9. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	48
10. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	49
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	49
Podstawowa bibliografia	52
Załącznik nr 1 Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Kazanów	53
Załącznik nr 2 Stanowiska archeologiczne zlokalizowane w obrębie Gminy Kazanów	56

1. WSTĘP

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe: materialne i niematerialne gminy Kazanów, a w szerszym zakresie krajobraz kulturowy, na który składają się pojedyncze zabytki i zespoły zabytków, elementy zagospodarowania przestrzeni, dzieła sztuki, obiekty przyrodnicze czy miejsca historyczne (w tym miejsca pamięci narodowej). Dokument sporządzono zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2023 r., poz. 951, ze zm.) oraz standardami Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Przedstawia on walory dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, określa aktualny stan zachowania i zagospodarowania zabytków, zwraca również uwagę na kwestie społeczne, gospodarcze czy turystyczne w zarządzaniu zasobami kulturowymi. Dokument ten zawiera aktualne uwarunkowania strategiczne i przestrzenne, przepisy prawa, procedury administracyjne oraz mechanizmy finansowania ochrony zabytków pozwalające na prowadzenie właściwej polityki w zakresie systemowej i ciągłej ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie przedstawiono konkretne działania mające na celu zachowanie zabytków w dobrym stanie, zwiększenie współpracy z organizacjami społecznymi i urzędem konserwatorskim, poprawę stanu zagospodarowania przestrzennego czy udostępnienie ich na potrzeby edukacyjne i turystyczne. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kazanów będzie obowiązywał w latach 2024 - 2027 r.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakładają na gminę przepisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2023, poz. 951 ze zm.). Zgodnie z art. 87 ust.1 w/w ustawy wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten podlega uchwaleniu przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Po zatwierdzeniu dokument ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy

GŁÓWNE CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI OKREŚLA ART. 87 UST. 2 W/W USTAWY, TJ.:

- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
- Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych oraz opieka nad zabytkami.
- Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami opracowuje się na podstawie gminnej ewidencji zabytków, sporządzanych przez wójta/ burmistrza/ prezydenta i prowadzonej w formie kart adresowych zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie gmin (art. 22 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE.

Deklarację ochrony dziedzictwa narodowego oraz stworzenie warunków upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego zawiera Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 78, poz. 114, poz. 946):

Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Rzeczpospolita Polska przyjęła w drodze ratyfikacji akty prawne o znaczeniu międzynarodowym określające zasady i sposób dbałości o materialne dziedzictwo kulturowe. Dokumenty te są większości deklaracjami bądź konwencjami. Najważniejsze z nich to:

- Karta Ateńska, czyli postanowienia konferencji w Atenach sporządzona 30 października 1931 r.
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego przyjęta w Hadze 14 maja 1954 r.
- Karta Wenecka, czyli Międzynarodowa Karta Konserwacji i Restauracji Miejsc Zabytkowych sporządzona w Wenecji w 1964 r.

Definiuje pojęcia: restauracji i konserwacji wskazując ich granice, warunki oraz zasady realizacji;

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjęta w Paryżu 16 listopada 1972 r.

Wprowadziła pojęcie „dziedzictwa kulturowego” obejmującego:

- zabytki, pod którymi rozumie się dzieła architektury, monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- zespoły i miejsca zabytkowe - budowle oddzielne lub łączne, które ze względu na swoją architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

- miejsca zabytkowe - dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również sfery, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

Instrumentem służącym do realizacji celów Konwencji jest Lista Dziedzictwa Światowego.

- Międzynarodowa Karta Ochrony Ogrodów IFLA-ICOMOS sporządzona 21 maja 1981 r.
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miasta Historycznych ICOMOS sporządzona w październiku 1987 r.
- Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy sporządzona w Grenadzie 3 października 1985 r.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturową, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Prowadzi trzy listy:

- Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego wymagającego pilnej ochrony;
- Listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- Rejestr programów, projektów i działań mających na celu ochronę niematerialnego dziedzictwa kulturowego („Rejestr Najlepszych Praktyk”).

Głównym aktem prawnym regulującym przedmiot, zakres i formy ochrony i opieki nad zabytkami jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2023 r., poz. 951, ze zm.).

Zgodnie z art. 3 pkt. 1 zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

OCHRONA ZABYTKÓW polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu (art. 4):

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

OPIEKA NAD ZABYTKIEM sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków (art. 5):

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

OCHRONIE I OPIECE, BEZ WZGLĘDU NA STAN ZACHOWANIA PODLEGAJĄ (art. 6, ust. 1):

zabytki nieruchome będące, w szczególności (art. 6 ust. 1, pkt. 1):

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami, i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

zabytki ruchome będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt. 2):

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art.5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

zabytki archeologiczne będące, w szczególności (art. 6, ust. 1, pkt. 2):

- pozostałościami terenowymi pradziejowego historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

FORMAMI OCHRONY ZABYTKÓW SĄ (art. 7):

- **wpis do rejestru zabytków:**

Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru zabytków nieruchomych wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się ten zabytek. Do rejestru można wpisać także otoczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, jego nazwę geograficzną, historyczną lub tradycyjną. Natomiast zabytki ruchome mogą zostać wpisane do rejestru zabytków ruchomych, na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru, gdy istnieje uzasadniona obawa zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

- **uznanie za pomnik historii,**

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury, określając jego granice. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może złożyć taki wniosek po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków (art. 15 ust 1 i 2).

- **(1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,**

- **utworzenie parku kulturowego:**

Rada Gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Uchwała określa: nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony oraz zakazy i ograniczenia. Wójt lub burmistrz w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, tworzy plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy.

- **ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu**

lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w szeregu obowiązujących ustaw, w tym w:

Ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 572) Artykuł 4 mówi, że Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 4 ust. 1). Także inne wymienione zadania powiatu – np. dotyczące edukacji publicznej, turystyki, promocji powiatu, administracji architektoniczno-budowlanej, utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy wiążą się wprost lub pośrednio z realizacją celów powiatowego programu opieki nad zabytkami.

Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r., poz. 344, ze zm.). Art. 29, ust. 2. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć, w razie potrzeby, na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie. Art. 68, ust.

1. Właściwy organ może udzielić bonifikaty od ceny ustalonej zgodnie z art. 67 ust. 3, na podstawie odpowiednio zarządzenia wojewody albo uchwały rady lub sejmiku. Art. 68, ust. 3. Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2023 r., poz. 977, ze zm.). Art. 53, ust. 4, pkt. 2. Decyzje, o których mowa w art. 51 ust. 1, wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do obszarów lub obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023 r., poz. 951, ze zm.).

Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r., poz. 1336, ze zm.). Art. 83a ust. 1. Zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wydaje wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a w przypadku gdy zezwolenie dotyczy usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków – wojewódzki konserwator zabytków/ nie dot. wpisanych do rejestru zabytków terenów zakomponowanej zieleni/.

Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2023 r., poz. 682, ze zm.).

Art. 39:

1/ Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

2/ Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków.

3/ W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

4/ Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych;

Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 2023 poz. 1662). Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r., poz. 571). Prowadzenie zadań z zakresu ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz podtrzymywania tradycji narodowej i rozwoju świadomości kulturowej jest działalnością pożytku publicznego.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach regulują przepisy:

Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385).

Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393)

Zasady ochrony materiałów archiwalnych regulują przepisy:

Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

UREGULOWANIA prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się również w rozporządzeniach:

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2022 r., poz. 1388, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 r., poz. 110).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. 2004 r. Nr 124, poz. 1304, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011r., Nr 89, poz. 510).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 979).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. 2004 r., nr 30, poz. 259).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz. U. z 2004 r., nr 124, poz. 1302, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 r., poz. 1275).

Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153).

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kazanów na lata 2024-2027 uwzględnia założenia programowe określone w dokumentach opracowanych na szczeblu krajowym i wojewódzkim.

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI.

W dniu 8 grudnia 2023 roku Uchwałą nr 242 Rada Ministrów przyjęła strategiczny dla Polski dokument – Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026. Wyznacza on kierunki działań administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Program ma zapewnić efektywną ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez m.in.

- ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości,
- podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju,
- cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych,
- czy zwiększenie zastosowania nowych technologii.

W szczególności program wskazuje sposoby ochrony i opieki nad zabytkami poprzez:

- definiowanie modelu i systemu wartościowania zabytków,
- plany zarządzania dla pomników historii,
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych,
- tworzenie systemu bezpieczeństwa zabytków,
- projektowanie konserwatorskie.

W odniesieniu do cyfryzacji i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych zaproponowano rozwój cyfryzacji procesu inwestycyjno – budowlanego w zakresie ochrony zabytków, opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Program wskazał również potrzebę zwiększenia zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.: wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+), digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego, oraz rozwój portalu zabytek.pl.

W zakresie związanym z edukacją i podnoszeniem świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego zaproponowano: włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach, prowadzenie kampanii społeczno – edukacyjnych dotyczących zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego, wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych odbywać się będzie poprzez m.in.: wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami, prowadzenie warsztatów konserwatorskich – praktyk prac konserwatorskich, wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych, jak również poprzez inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

Ponadto w programie zwrócono uwagę na zagrożenia wynikające z intensyfikacji procesów budowlanych i modernizacyjnych czy adaptacyjnych, co jest efektem ciągłego rozwoju Polski. Uznano m.in. za konieczne, przyspieszenie postępowań administracyjnych w zakresie decyzji odnośnie do praw do konkretnego zabytku lub obszaru chronionego wokół niego.

Głównym realizatorem programu jest państwowa instytucja kultury Narodowy Instytut Dziedzictwa.

4.1.2 KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030 R.

Dokument został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26.03.2013 r. Głównym celem Strategii jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Przyporządkowano temu cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnosi się pośrednio do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

- tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
- ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
- digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury. W Strategii podnosi się również kwestię aktywnego udziału społeczeństwa w ochronie zabytków.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA.

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 +.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze została przyjęta uchwałą nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r. Strategia jest dokumentem, którego zapisy mają wpływ na rozwój województwa mazowieckiego poprzez określenie długookresowych procesów rozwojowych w regionie. Za cel główny przyjęto „**Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałe i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska**”. Jego realizacja odbywać się będzie poprzez pięć celów strategicznych. Do każdego celu przypisane zostały kierunki działań oraz działania. W obszarze kultura i dziedzictwo wskazano:

Cel: Mazowsze bogate kulturowo. Kierunek działania: Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Działania:

- Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych.
- Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych.
- Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działania: Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa. Działania:

- Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze.

- Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. – Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych.
- Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym.
- Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej.
- Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej.
- Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej.
- Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.

Kierunek działania: Upowszechnianie kultury i twórczości. Działania:

- Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych.
- Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej.
- Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego.
- Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja).

Kierunek działania: Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej. Działania:

- Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych.
- Promowanie potencjału kulturowego Warszawy.

W Strategii opisano dziedzictwo kulturowe województwa mazowieckiego, które wyróżnia się w skali kraju pod względem liczby zabytków objętych formami ochrony. Duża liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (7949) sytuuje województwo na drugim miejscu w Polsce, za województwem dolnośląskim. Najlepiej zachowanymi zabytkami na Mazowszu są obiekty sakralne. Stanowią one kategorię zabytków, która utrzymuje ciągłość użytkowania zgodnie z ich pierwotną funkcją. Zabytki te posiadają często ponadprzeciętne wartości zabytkowe i są na bieżąco remontowane i konserwowane. Województwo zajmuje szóste miejsce w kraju pod względem liczby pomników historii (8) oraz trzecie ze względu na liczbę parków kulturowych (4). Województwo posiada – nieobjęte formami ochrony zabytków – zasoby kulturowe o szczególnych wartościach historycznych i kulturowych. Ważną rolę pełnią ośrodki budowania tożsamości kulturowej. Szczególną rolę w tym zakresie odgrywają ośrodki związane z wybitnymi postaciami i kultem religijnym, m.in. Żelazowa Wola, Czarnolas, Niepokalanów (Paprotnia) i Góra Kalwaria. Istotnymi elementami dziedzictwa kulturowego są też miasta historyczne, miasta ogrody (np. Podkowa Leśna), obiekty fortyfikacyjne (np. Twierdza Modlin), a także obiekty poprzemysłowe (np. w Radomiu) i zabytki techniki (np. w Warszawie). Szczególnymi obszarami, zarówno ze względu na wartość, jak i pamięć historyczną, są również miejsca martyrologii, miejsca pamięci oraz cmentarze (w tym zabytkowe). Dużym zagrożeniem dla przestrzeni

kulturowej województwa jest zróżnicowany stan zachowania zabytków. Istotnymi problemami (barierami) dla zachowania obiektów zabytkowych są m.in.:

- brak użytkowania, niedostateczne zabezpieczenie,
- niewystarczająca ilość prac konserwatorskich i środków finansowych,
- nietrwały budulec (np. obiekty drewniane charakterystyczne dla regionu Mazowieckiego regionalnego).

Czynnikiem utrudniającym objęcie odpowiednią ochroną zabytków w województwie jest również ich duże rozproszenie przestrzenne. Postępująca presja urbanistyczna utrudnia ochronę krajobrazów kulturowych. Proces urbanizacji stwarza zagrożenie dla cennych obszarów kulturowych. Warszawa jest jednym z najbardziej narażonych na presję urbanistyczną miast ze względu na swój dynamiczny rozwój. Ważne w zakresie ochrony różnorodności kulturowej jest podnoszenie świadomości mieszkańców i wykorzystanie potencjału kulturowego dla celów turystycznych. W Strategii opisano także kulturę oraz turystykę, której rozwój w ostatnich latach jest bardzo dynamiczny. Rośnie potencjał turystyczny w zakresie wyjazdów biznesowych, uzdrowiskowych, kulturowych, przyrodniczych, tematycznych, w tym historycznych).

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 z perspektywą na lata 2021-2027.

Komisja Europejska w dniu 12 lutego 2015 r. przyjęła programy operacyjne na lata 2014-2020 dla dziewięciu polskich województw, w tym dla województwa mazowieckiego. W dokumencie tym zwrócono uwagę na ważne miejsce jakie zajmuje województwo mazowieckie w Polsce ze względu na posiadane bogactwa kulturowe. Na obszarze województwa znajduje się wiele unikalnych zabytków, a także nowoczesnych instytucji kultury. W regionie znajduje się ponad 6500 obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, wśród nich około: 120 układów urbanistycznych, 4719 dzieł architektury i budownictwa, ok. 55 dzieł budownictwa obronnego, 261 obiektów techniki, 351 cmentarzy, 692 parki, 252 ogrodów i inne formy zaprojektowanej zieleni, około 150 miejsc upamiętniających wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji (stan na 2014 r.). 17 Wskazuje się przy tym niewymiernie małe zainteresowanie Mazowszem z perspektywy turystów.

W obowiązującej nadal osi priorytetowej V występuje działanie 3 - Dziedzictwo kulturowe. Cel szczegółowy: Zwiększona dostępność oraz rozwój zasobów kulturowych regionu. Bogate zasoby dziedzictwa kulturalnego stanowią ogromny potencjał rozwojowy Mazowsza. Planowane w ramach interwencji prace modernizacyjne i renowacyjne, przyczyniają się do zahamowania procesu degradacji obiektów zabytkowych, nadaniu im nowych funkcji oraz utrwalenia ich historycznych i artystycznych walorów, pozwalając na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Dodatkowo działania w zakresie rozwoju infrastruktury kultury wzmocniają procesy przekształcania instytucji kultury w nowoczesne centra dostępu do wiedzy i oferty kulturalnej oraz lokalne ośrodki życia społecznego. Realizowane w tym zakresie projekty przyczynią się do zmiany jakościowej w odbiorze kultury, poprawy dostępu do zasobów kultury, wzmocnienia funkcji edukacyjnych i zwiększenia poziomu uczestnictwa mieszkańców w życiu kulturalnym. Działania te przyczynią się do wzrostu atrakcyjności regionu, będą sprzyjać podnoszeniu regionalnego potencjału turystycznego, co z kolei przełoży się na pobudzenie wzrostu gospodarczego Mazowsza.

W ramach działania określono dwa typy projektów: 1. Wzrost regionalnego potencjału turystycznego poprzez ochronę obiektów zabytkowych:

- konserwacja, renowacja, rewaloryzacja, modernizacja, adaptacja historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, umożliwiającą zachowanie dotychczasowych funkcji obiektów zabytkowych, także służąca nadaniu im nowych funkcji użytkowych,
- ochrona i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków,
- zabezpieczenie zabytków przed zniszczeniem lub kradzieżą,
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

2. Poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez ich rozwój i efektywne wykorzystanie:

- inwestycje w infrastrukturę trwałą, wyposażenie służące działalności kulturalnej, zachowaniu dziedzictwa i zwiększeniu dostępności do jego zasobów,
- inwestycje infrastrukturalne, prace modernizacyjne i renowacyjne w przypadku, gdy prace te stanowią dostosowanie istniejącego obiektu do nowych funkcji kulturowych, w tym edukacyjnych,
- efektywne wykonywanie zadań statutowych, polegające na zapewnieniu wysokiej jakości trwałego wyposażenia oraz odpowiedniego zabezpieczenia zbiorów będących w posiadaniu instytucji,
- digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego pod warunkiem powszechnego udostępnienia (jako element projektu),
- usuwanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych.

Obecnie w związku z nowym podziałem statystycznym województwa mazowieckiego, jak również nową perspektywą budżetową Unii Europejskiej, wdrażany jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2021-2027. W ramach założeń do aktualizacji programu zaproponowano cele polityki spójności. Wśród nich cel:

- Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych. Realizowany poprzez między innymi wspieranie zintegrowanego rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, dziedzictwa kulturowego i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

4.2.3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego został uchwalony Uchwałą nr 22/18 przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w dniu 19 grudnia 2018 r.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, jako element regionalnego planowania strategicznego ma na celu równoważenie różnych sfer rozwoju województwa w przestrzeni a jednocześnie służy konkretyzacji przestrzennej celów sformułowanych w strategii rozwoju województwa mazowieckiego i określa uwarunkowania przestrzenne do formułowanych programów rozwoju. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa (PZPW) został ukształtowany przez ustawodawcę, jako poziom odniesienia dla planowania przestrzennego gmin, łączący politykę

przestrzenną państwa i województwa. Oznacza to, że w PZPW poza polityką przestrzenną województwa, zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, powinny znaleźć się także ustalenia polityki przestrzennej państwa.

W dokumencie wskazano Piaseczyńsko-grójecką Kolej Wąskotorową jako potencjalny produkt turystyczny o wysokiej atrakcyjności turystycznej.

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały określone działania, m.in.:

- realizację zadań wskazanych w wojewódzkim programie opieki nad zabytkami;
- zachowanie i kreowanie ładu przestrzennego, zachowanie walorów krajobrazu kulturowego oraz kształtowanie pasm przyrodniczo-kulturowych o znaczeniu regionalnym poprzez: – przeciwdziałanie negatywnym efektom urbanizacji i rurbanizacji;
- wzmacnianie przestrzennych walorów obiektów oraz układów przestrzennych (w tym obiektów i obszarów przemysłowych) poprzez rewitalizację, restaurację oraz rekultywację; – ochronę, rewitalizację i rewaloryzację obiektów i obszarów historycznych (zwłaszcza architektury drewnianej i przemysłowej, dworskiej, obronnej, dorobku nauki i techniki) w tym zabytków mających znaczenie symboliczne;
- ochronę regionów etnograficznych oraz krain historycznych, jako cennych i charakterystycznych krajobrazów kulturowych, również jako element współpracy oraz rozwoju powiązań z sąsiadującymi województwami.

4.2.4. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025.

Program opieki nad zabytkami w województwie mazowieckim na lata 2022-2025 został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą nr 169/21 z dnia 21. grudnia 2021 r. W dokumencie wskazano nadrzędny cel określony w jego misji: „Podniesienie skuteczności opieki nad zabytkami i dziedzictwem niematerialnym w województwie mazowieckim.”

Zidentyfikowano główne problemy w sferze ochrony zabytków i opiece nad zabytkami i na tej podstawie wytyczono trzy obszary strategiczne:

1. Edukacja kształtująca świadomość i postawy.

Cele: Wsparcie edukacyjne samorządów lokalnych i właścicieli zabytków, kształtowanie postawy zainteresowania dziedzictwem.

2. Optymalizacja systemu dostępu właścicieli do środków.

Cele: Zoptymalizowanie systemu dotacji wojewódzkich, dbałość o zabytki własne województwa

3. Wypracowanie skutecznych narzędzi działania.

Cele: Ograniczanie ryzyka utraty najbardziej zagrożonych elementów dziedzictwa, wzmocnienie potencjału promocyjnego zabytków.

W ramach ww. celów: przewidziano wiele działań, min.:

- Mazowieckiego Forum Dziedzictwa (MFD),
- zintensyfikowanie ochrony dziedzictwa niematerialnego województwa,
- kontynuowanie konkursu „Renowacja Roku Zabytków Mazowsza”,
- coroczny konkurs „Odkrywamy nasze dziedzictwo”,
- dotowanie prac konserwatorskich i robót budowlanych,
- dokumentowanie zabytków architektury XX w. województwa mazowieckiego,
- kontynuowanie inwentaryzacji i wyodrębnienia typów zabudowy drewnianej województwa,
- realizacja programu „Nasza żywa tradycja”,
- tworzenie systemu promocji mazowieckiego dziedzictwa.

Jednocześnie zaktualizowano stan dziedzictwa materialnego i niematerialnego w województwie mazowieckim. Zwiększyła się liczba zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków: 7912. Na terenie województwa występuje ponad 2,5 tysiąca stanowisk archeologicznych. Wśród tradycji aktualnie figurujących na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, pięć dotyczy terenu województwa mazowieckiego.

4.3. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z INNYMI DOKUMENTAMI OPRACOWANYMI NA POZIOMIE POWIATU.

4.3.1. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Zwoleńskiego na lata 2020- 2023.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Zwoleńskiego został opracowany w związku z obowiązkiem wynikającym z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na podstawie obowiązujących przepisów prawa na szczeblu międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim, powiatowym oraz gminnym. Bazą merytoryczną dla niniejszego programu są gminne ewidencje zabytków, wykonane dla gmin: Kazanów, Policzna, Przyłęk, Tczów oraz dla gminy miejsko- wiejskiej Zwoleń. W dokumencie przedstawiono krajobraz kulturowy na tle charakterystyki powiatu, wskazano najcenniejsze zabytki nieruchome. Omówiono zabytki ruchome, archeologiczne, muzealne oraz dziedzictwo niematerialne. Oprócz tego podano wykazy Miejsc Pamięci Narodowej. Zamieszczono wykazy gminnych ewidencji zabytków nieruchomych oraz archeologicznych. Analiza SWOT oraz określenie stanu zachowania i zagospodarowania zabytków pozwoliły ustalić główne założenia programu, najważniejsze priorytety i szczegółowe działania. Ważny rozdział poświęcono finansowaniu Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami. Sformułowano główny cel Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Zwoleńskiego na lata 2020- 2022, będący kontynuacją poprzedniego programu „Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego powiatu zwoleńskiego poprzez działania związane ze 18 zwiększeniem potencjału turystycznego w oparciu o zachowane zabytki związane z Janem Kochanowskim i inne cenne obiekty kulturowe” oraz n/w priorytety:

- Ochrona dziedzictwa kulturowego powiatu; zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie ich do poprawy ich stanu zachowania.
- Koordynacja działań z zakresu opieki nad zabytkami i ochrony zabytków na terenie powiatu.
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- Popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego powiatu.

Najważniejsze zadania realizowane:

Egzekwowanie przepisów prawa dotyczących działalności inwestycyjnej odnośnie zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków zgodnie z art. 39 Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane.

Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach stanowiących własność powiatu.

Oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków tabliczkami- obiekt chroniony prawnie.

Opracowanie spójnego produktu turystycznego dot. życia i twórczości Jana Kochanowskiego

4.3.2. Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego- brak aktualnego dokumentu.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO.

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY.

5.1.1. Miejscowe Plany zagospodarowania Przestrzennego – brak aktualnych planów.

5.1.2. Strategia Rozwoju Gminy Kazanów – brak aktualnego opracowania.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY KAZANÓW.

5.2.1. Charakterystyka Gminy Kazanów.

Gmina Kazanów w powiecie zwoleńskim usytuowana jest w południowej części województwa mazowieckiego. Sąsiaduje od północy z gminami Tczów oraz miastem i gminą Zwoleń, od wschodu z gminą Ciepiałów, od południa miastem i gminą Iłża, od zachodu miastem i gminą Skaryszew. Gmina zajmuje obszar 95 km², zamieszkuje ją 4586 osób (stan na 2019 r.). W skład gminy wchodzi 24 sołectwa, skupiające 35 miejscowości. Odległość od Radomia wynosi ok. 20 km, od Warszawy ok. 130 km. Przez teren gminy przebiega krótkim odcinkiem droga wojewódzka nr 733 Zakrzew- WolanówKowala-Skaryszew-Tczów- Karszówka, oraz drogi powiatowe (9- razem ok. 46 km) i gminne. Gmina posiada charakter wiejski - rolniczy (z dużymi obszarami sadowniczymi), użytki rolne zajmują ok. 67% jej powierzchni

Przyroda

Gmina Kazanów położona jest w Regionie Niżu Środkowoeuropejskiego, w obszarze Nizin Środkowopolskich, w obrębie Wzniesień Południowo – Mazowieckich, we wschodniej części Równiny Radomskiej na pograniczu Niziny Mazowieckiej i Wyżyny Małopolskiej. Teren jest równinny (równina denudacyjna) i położony w dolinie rzeki Łżanki-wschodniego dopływu Wisły. Gmina Kazanów posiada średnią lesistość. Lasy na obszarze gminy zajmują 14 % powierzchni gminy. Są to w większości grunty Lasów Państwowych Nadleśnictwa Marcule. Największy i najcenniejszy jest kompleks leśny znajdujący się w południowej części gminy. Przeważają lasy sosnowe i mieszane (sosna, dąb). Na obszarze gminy występują pomniki przyrody: grupa 6 drzew -modrzewia polskiego (teren leśny obręb Małomierzyce). W obrębie gminy Kazanów funkcjonuje korytarz ekologiczny doliny Łżanki i Modrzejowicy, obejmujący doliny tych rzek i dopływów Modrzejowicy–Muchy i Strugi Tęczowej (Tczówki). Na różnorodność i naturalność tych terenów składają się ekosystemy łąkowo-pastwiskowe, miejscami zatorfione z zespołami roślinności wodnej i bagiennej. Urozmaicone są licznymi zadrzewieniami, zarośniętymi starorzeczami i laskami. Rzeka Łżanka pomimo częściowej melioracji stanowi nadal ostoję dla ptaków wodnych i błotnych. Żyje ich tu około 60 gatunków. Na podmokłej łące koło Osuchowa znajdują się stanowiska łągowe chronionego rycyka. Między Kazanowem a Miechowem na rozległych, 120 hektarowych łąkach gniazdują samotniki, strumieniówki, świerszczaki, krzywodzioby i słowiki rdzawe. Nie występuje ciężki przemysł.

Turystyka

W ramach Związku Gmin nad Łżanką na terenie Gminy Kazanów zostały wytyczone i oznakowane szlaki rowerowe o długości 260 km.

Szlak niebieski - Siekierka - Trębowiec - dł. 56 km. Siekierka - Tymienica -Ciepielów - Kazanów - Wólka Gonciarska - Jedlanka - Łża Seredzice - Trębowiec.

Szlak żółty - Łaziska - Jasieniec Łżecki - dł. 37 km. Łaziska - Bąkowa - Ostrownica -Wólka Gonciarska - Małomierzyce - Ciecierówka - Prendocin - Kotlarka - Pastwiska -Jasieniec Łżecki. Szlak

czarny - Wólka Gonciarska - Antoniów - dł. 4,5 km.

Szlak czarny - Ostrownica - Kazanów - dł. 4 km.

Szlak zielony - Kroczków - Ciepielów - dł. 17,5 km. Kroczków Mniejszy- Wielgie - Łaziska - Rozdroże - Ciepielów.

5.2.2. RYS HISTORYCZNY GMINY KAZANÓW.

Zarys historii administracyjnej Gminy Kazanów.

W okresie I Rzeczypospolitej teren obecnej gminy Kazanów położony był w ziemi sandomierskiej i powiecie radomskim. Powiat ten utworzono w drugiej połowie XIV w. w okresie reform administracyjnych Kazimierza III Wielkiego. Od 1471 r. wskutek podziału terytorialnego Kazimierza Jagiellończyka (1447-1492) teren ten znalazł się w granicach administracyjnych województwa sandomierskiego. Po III rozbiorze przedmiotowy obszar znalazł się w granicach Królestwa Galicji i Lodomerii jako ziemie Galicji Zachodniej monarchii habsburskiej, w cyrkule radomskim. Po bitwie pod Raszynem, 19 kwietnia 1809 r. i podpisaniu pokoju w Schonbrun 14 października 1809 r., ziemie Galicji Zachodniej włączone zostały do Księstwa Warszawskiego. Do roku 1815 teren dzisiejszej gminy Kazanów znajdował się w departamencie i powiecie radomskim. Po podpisaniu pokoju wiedeńskiego

w 1815 roku terytorium to weszło w skład Królestwa Polskiego w województwie sandomierskim, obwodzie radomskim i powiecie kozienickim. Reformy administracyjne przeprowadzone po 1837 roku w Cesarstwie Rosyjskim zmieniły przynależność w/w obszaru do guberni sandomierskiej w obwodzie radomskim i powiecie kozienickim. W 1842 roku teren gminy należał do guberni sandomierskiej w powiecie radomskim i okręgu kozienickim. Po utworzeniu w Cesarstwie Rosyjskim guberni radomskiej w 1844 r. omawiany obszar znajdował się w jej granicach w powiecie radomskim. W latach 1867-1918 teren ten położony był w guberni radomskiej i powiecie iłżeckim w gminie Miechów, utworzonej w 1864 r. W 1870 r. włączono w jej granice Kazanów, który w 1868 r. stracił prawa miejskie. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości obszar dzisiejszej gminy Kazanów znajdował się w województwie kieleckim, powiecie iłżeckim i gminie Miechów. W latach 1939-1945 przedmiotowy teren należał do Generalnego Gubernatorstwa w dystrykcie radomskim. Po 1945 r. należał do województwa kieleckiego w powiecie iłżeckim. W 1954 r. wprowadzono gromady w miejsce gmin. Istniała Gromada Kazanów w powiecie zwoleńskim i Gromada Kowalków w powiecie iłżeckim. W 1973 roku reaktywowano gminy jako najniższy szczebel podziału terytorialnego i powołano gminę Kazanów w województwie radomskim i powiecie zwoleńskim. Od 1998 Gmina Kazanów znajduje się w województwie mazowieckim i powiecie zwoleńskim.

Rozwój urbanistyczno – przestrzenny Kazanowa

Miasto Kazanów zostało założone w 1566 r. na prawie niemieckim. O jego lokalizacji i kształcie zdecydowały warunki topograficzne i hydrograficzne. Usytuowane było na lekkim wzniesieniu opadającym ku dolinie rzeki Iłżanki. Prawdopodobnie już od początku funkcjonował podłużny rynek na osi północ- południe z parą uliczek wybiegających z jego naroży. Przez środek rynku przebiegała droga z zachodu stanowiąca fragment drogi Skaryszew- Zwoleń. Z czasem droga ta rozgałęziła się w kierunkach północnym i południowym. Możliwe że rynek został nałożony na istniejący układ drożny. Do końca XVIII w. ukształtowała się siatka ulic z drogą zachodnią przez Miechów do Skaryszewa (ul. Kościelna), drogą północną prowadzącą do Zwolenia (ul. Zwoleńska), drogą wschodnią (ul. Kroczeńska, ob. Batalionów Chłopskich), droga południowa w stronę Wielgiego i Ciepiewowa (d. ulica Ciepiewska), jak również bloki przyrynkowe. Zabudowa skupiała się głównie przy rynku na ul. Kościelnej i Kroczeńskiej i była w całości drewniana. Miasteczko zostało regularnie rozmierzone. Na podstawie XX-wiecznych planów można odczytać pierwotną głębokość działek, która sięgała aż 50 m (co było dostosowane do potrzeb ludności trudniącej się głównie rolnictwem i rzemiosłem). Działka musiała pomieścić zabudowania gospodarcze. Szerokość działek jest obecnie zróżnicowana, ze względu na liczne zmiany własnościowe. Kościół usytuowany był w oddaleniu od rynku przy gościńcu zachodnim (ul. Kościelna). Dalszy rozwój postępował w kierunku wschodnim i północnym. Od zachodu miasto graniczyło ze wsią Miechów i zabudowaniami dworskimi właścicieli Kazanowa. Od południa ruch budowlany ograniczała Iłżanka. Pierwszym budynkiem murowanym był kościół, wzniesiony w latach 1788- 1790. Rozwój urbanistyczny postępował wolno, ograniczony był przez złą sytuację finansową mieszczan kasanowskich. Właściciele miasta skupili się na działalności budowlanej na terenie kościelnym. Na przełomie XVIII i XIX w. wybudowano w rynku synagogę. W 1807 r. powstał cmentarz grzebalny na północ od miasta. W tym czasie działał już Kirkut. W latach 20-tych XIX w. nie objęto Kazanowa regulacjom miejskim, gdyż odnosiło się to jedynie do miast rządowych. W 1868 roku Kazanów utracił prawa miejskie. W tym okresie zabudowa była parterowa, drewniana. Oprócz rynku funkcjonowały ulice: Kościelna, Kroczeńska oraz Zwoleńska i Ciepiewska. Tuż za rzeką funkcjonował młyn. Układ tych dróg zachował się do dzisiejszych czasów. Przy ul. Targowej istnieje plac, który w okresie największego zaludnienia mógł funkcjonować jak plac targowy. Podczas I wojny światowej Kazanów został doszczętnie zniszczony. Odbudowane budynki mieszkalne były przeważnie konstrukcji wieńcowej jednotraktowe, usytuowane kalenicowo lub szczytowo, trójdzielne z sienią narożną, wydzieloną za nią komorą oraz amfiladowo ułożoną kuchnią i izbą. Nieco inne były domy żydowskie

rzemieślnicze. Głównie szczytowe, trzytraktowe z wejściem do sklepu od frontu, za nim amfiladowo usytuowane pomieszczenia mieszkalne. Zasadniczo zabudowa była luźna (zabudowa zwarta występowała przy ul. Kościelnej i w części rynku) z wyjątkami drewniana. Większość rzemieślników i właścicieli sklepów stanowili Żydzi. Po 1915 r. wzniesiono kamienną synagogę w północnej pierzei. Podczas II wojny światowej również uległ wielu zniszczeniom (spaliła się ul. kościelna, hitlerowcy zniszczyli synagogę. Po 1945 r. podjęto wiele prac w celu uporządkowania miejscowości. W 1976 r. w południowej części Rynku niefortunnie wzniesiono duży budynek – obecną siedzibę urzędu gminy. Dawna zabudowa pochodzi z okresu międzywojennego. Przeważają proste budynki drewniane i murowane z kamienia, ustawione szczytowo lub kalenicowo w zależności od ulicy. Zmiany cywilizacyjne, okres transformacji ustrojowej, jaki zwiększony w ostatnich latach ruch budowlany wpłynął na charakter dawnego miasteczka. Wśród przedwojennej zabudowy zmodernizowanej czy przebudowanej pojawiły się budynki dwu a nawet trzykondygnacyjne. W ramach układu urbanistycznego Kazanowa powinny być objęte ochroną konserwatorską: rynek z ulicami: Kościelną, Zwoleńską, Batalionów Chłopskich, ulicą biegnącą na południe przez Iłżankę (d. ul. Ciepielewską), zespół kościoła parafialnego, cmentarz parafialny oraz teren kirkutu. W kwestii kształtowania przestrzennego w obrębie układu powinno się zachować w miarę niską zabudowę (dwie, najwyżej trzy kondygnacje), zastosowanie dachów dwuspadowych i naczółkowych.

Kalendarium Gminy Kazanów.

1234- najstarsza wzmianka o osadnictwie na terenie dzisiejszej gminy Kazanów (XIII w. -powstanie wsi Miechów, XIII-XIV w.- powstanie wsi Kroczków);

XV w.- wzmianki o wsiach Osuchów, Zakrzówek;

1522- zakupienie przez Stanisława Kazanowskiego herbu „Grzymała” dóbr nad Iłżanką (w tym Miechowa i Ciepielewa);

XVI w.- potwierdzone źródła o istnieniu wsi: Niedarczów, Ranachów, Ostrownica, Kowalków;

1566-przywilej lokacyjny Zygmunta Augusta wydany Marcinowi Kazanowskiemu hetmanowi polnemu koronnemu; powstanie miasta na prawie magdeburskim na gruntach wsi Miechów; nadanie przywilejów targowe (jarmarki na św. Trójcę, św. Franciszka, Trzech Króli) i zwolnień podatkowych na okres 20 lat. Posiadanie przez cech szewski przywilejów królewskich;

1588-wpisanie przywileju lokacyjnego Kazanowa do akt ziemskich radomskich 1595- fundacja drewnianego kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela przez Jana Kazanowskiego 1627- Adam i Stanisław Kazanowscy właścicielami Kazanowa;

1647-Głogowscy kolejnymi właścicielami Kazanowa;

1656-przemarsz wojsk Karola X Gustawa przez Kazanów w czasie wojny polsko-szwedzkiej i zniszczenie miasta;

1662-1667- Kazanów zamieszkiwało 226 osób w 26 domach;

1673-fundacja drewnianego kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja w Kazanowie przez Mikołaja Głogowski herbu „Grzymała” (kasztelan radomski) i Aleksandra Kazanowska

1680- powstanie parafii w Kazanowie;

1683-przywilej cechowy Jana III Sobieskiego wystawiony nowemu właścicielowi Kazanowa Remigiuszowi Strzałkowskiemu;

1690-konsekracja kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja XVII/XVIII w.-Stanisław Chomętowski nowym właścicielem Kazanowa XVIII/XVIII w.- powstanie Wólki Gonciarskiej

1709-1710- epidemie cholery w Kazanowie;

2 ćw. XVIII w.- istnienie szpitala w Kazanowie;

XVIII w.-powstanie żydowskiej gminy wyznaniowej w Kazanowie;

poł. XVIII w. – założenie cmentarza żydowskiego;

1787-Kazanów zamieszkiwało 417 osób (137 osób pochodzenia żydowskiego);

2 poł. XVIII w.- właścicielami Kazanowa rodziny Tartów, Giebułtowskich i Dunin Wąsowiczów;

1787- Kazanów liczył 417 mieszkańców: 330 katolików i 137 Żydów. Domów było 73;

1788-1790-wybudowanie murowanego kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja. Fundacja Jana Kantego Dunina Wąsowicza;

1795- nabycie Kazanowa przez Józefa Kazimierza Junoszy Chociszewskiego;

1 poł. XIX –powstanie bożnicy drewnianej;

XIX w.- funkcjonowały młyny wodne nad Ilżanką w Kowalkowie, Kazanowie, Niedarczowie;

1806-Piotr Nowosielski nowym właścicielem Kazanowa 1807-założenie polowego cmentarza grzebalnego (poza miastem w stronę wsi Dębica);

1810-1815-ufundowanie ołtarza główny, ambony, dwóch ołtarzy boczny dla kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja;

1822-Kazanów liczył 601 mieszkańców;

1824-Kazanów w posiadaniu Antoniego Kochanowskiego;

1829 - wybudowanie i uruchomienie huty szkła, której właścicielem był Leopold Kochanowski;

1833- Kajetan Kazanowski właścicielem Kazanowa;

1840-Leopold i Marianna z Byszewskich Domańscy kolejnymi właścicielami Kazanowa;

1850-Kazanów liczył 993 mieszkańców;

1855-epidemia cholery w Kazanowie;

1860- W Kazanowie mieszkało 987 osób: 534 Polaków, 453 Żydów. Ze względu na profesję w mieście było: 49 szewców, 37 handlarzy, 8 krawców, tkaczy i płucienników- 4, rzeźników 2, 1 szynkarz, 1 młynarz;

1863-1864 –działania w czasie powstania styczniowego na terenie dzisiejszej gminy Kazanów. W dniu 16.IV.1863 r. Oddział powstańczy pod dowództwem płk Władysława Kononowicza zarekwirował kasę miejską;

1866 - uwłaszczenie miasta. Ustanie prywatnego prawa własności miejskiej;

1866-dobudowanie zakrystii do kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego i św. Mikołaja w Kazanowie

1867-Benon i Antonina Pruszek nowymi właścicielami Kazanowa;

1868- utrata praw miejskich przez Kazanów;

1870-epidemia ospy i cholery; pożar budynków plebanii;

1871- w Kazanowie było 111 domów i 1149 mieszkańców 1876- założenie pierwszej świeckiej szkoły elementarnej w Kazanowie;

1885-Mendel Danciger, Josek Landau, Hozim Landau, Jakub Waga, Icek Koper posiadaczami dóbr Kazanowskich;

1897- 1335 mieszkańców w Kazanowie;

1912-powstanie budynku straży pożarnej w Kazanowie;

1915, 18-19 .VII-ofensywa niemiecko-austriacka i wyparcie wojsk rosyjskich z Kazanowa. Nastąpiło zniszczenie miasta w 90%;

1918-1939-powstanie murowanej bożnicy w Kazanowie;

1921-Kazanów liczył 814 mieszkańców (w tym 336 Żydów) i 138 domów;

1926- wybudowanie nowej, murowanej plebanii przy kościele w Kazanowie;

Lata 20-te XX w.-wzniesienie murowanej dzwonnicy przy kościele w Kazanowie;

1929- rozpoczęcie rozbudowy i przebudowy kościoła parafialnego w Kazanowie;

1933- wybudowanie budynku szkoły w Kazanowie;

1935-powołanie „Spółdzielni Spożywców” w Kazanowie;

1936- postawienie drewnianego kościoła w Kowalkowie;

1939, 8-9.IX –wkroczenie wojsk niemieckich na teren Kazanowa;

1939/40- powstanie partyzanckiego oddziału BCH „Ośka”;

1942, 18.III.-pacyfikacja Kazanowa;

1942, 17.X.-początek likwidacji kasanowskiego getta (Action Reinhard) 15 stycznia;

1945- wyzwolenie Kazanowa.

5.3. Krajobraz kulturowy Gminy Kazanów.

Wg ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. krajobrazem kulturowym jest przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Krajobraz kulturowy danego obszaru wpływa na wzrost tożsamości lokalnej i regionalnej oraz odzwierciedla jego historię i związek działalności ludzkiej z przyrodą. Cechą krajobrazu kulturowego jest jego ciągła ewolucja. Pozytywnym przejawem dbania o krajobraz jest jego harmonijne kształtowanie zachowujące najcenniejsze elementy: zabytki, tereny przyrodnicze, osie widokowe oraz umiejętne wkomponowywanie współczesnych realizacji. Zarządzanie krajobrazem nie powinno być przypadkowe, lecz planowe z uwzględnieniem profesjonalnie opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w których ograniczy się rozproszoną zabudowę, zachowa się tradycyjny układ pól, ochronę terenów cennych przyrodniczo oraz obiektów historycznych. Z wyeksponowaniem tych najwartościowszych np. poprzez nienaruszanie ich historycznego otoczenia i wskazywanie osi i przestrzeni widokowych oraz dostosowanie nowych inwestycji do charakteru gminy.

Krajobraz Gminy Kazanów jest wiejski, rolniczy z ośrodkiem małomiasteczkowym w Kazanowie; urozmaicony obszarami przyrodniczymi elementami krajobrazu naturalnego (dolina rzeki Iłżanki, tereny leśne oraz kępy drzew, łąki);

Siatka osadnicza kształtowała się od XIII- XVI w. Najstarsze wsie to: Miechów, Kroców, Niedarczów, Osuchów. Najliczniejsze są wsie posiadające charakter rzędówek i ulicówek w połączeniu z zabudową rozproszoną. Obecnie Głównymi elementami krajobrazu kulturowego są obiekty historyczne związane z kultem religijnym. Sakralne zabytki (kościół, kapliczki, krzyże przydrożne, figury, cmentarze, zdominowały obecny krajobraz kulturowy gminy. Nie występują już obiekty dworskie, obiekty techniki (bądź pozostają w ruinie). Dawna zabudowa drewniana wsi w oryginalnych formach zachowała się szczątkowo. Wiele budynków zostało przekształconych, przez co utraciły charakter zabytkowy.

Centralnym miejscem kulturowym na mapie gminy jest Kazanów. Zachował się układ urbanistyczny ukształtowany od XV do XX w. Różnorodna pod względem metrykalnym i formalnym zabudowa małomiasteczkowa nie przedstawia większych wartości. Powinno się jednakże zachować charakter małomiasteczkowy (niska, kalenicowa lub szczytowa zabudowa o prostych formach) i układ urbanistyczny. Kościół parafialny zbudowany w 2 połowie XVIII w., mimo XIX i XX - wiecznych przebudów zachował charakter świątyni barokowej. Obiekt posiada cenne wyposażenie ruchome. Oprócz świątyni wpisanej do rejestru zabytków w skład zespołu kościelnego wchodzi dzwonnica z lat 20-tych XX w. Ponadto występują kapliczki na planie koła, wkomponowane dawniej w nieistniejący już mur oraz budynek plebanii z 1926 r. o charakterystycznej architekturze historyzującej okresu międzywojennego z facjată i szczytami zwieńczonymi spływami wolutowymi oraz półokrągłym gankiem. W Kazanowie zlokalizowane są dwa cmentarze wpisane do rejestru zabytków. Kirkut, który nie zachował czytelnego układu przestrzennego oraz elementów sepulkralnych - nagrobków). Pozostał fragment muru ogrodzeniowego z bramą przypominający o historii tego miejsca. Drugi cmentarz, rzymsko-katolicki z licznymi nagrobkami z XIX i 1 poł. XX w. jest cennym dokumentem dziejów parafii i miejscowości.

Na terenie gminy występuje wiele kapliczek, krzyży i figur przydrożnych. Obiekty tego typu są rozpowszechnionym elementem krajobrazu nie tylko regionu zwoleńskiego, ale i przeważającej części kraju. Ich ustawianie wiązało się z lokalną tradycją oraz religijnym, duchowym doświadczeniem fundatorów katolickich. Powstawały na pamiątkę ważnych wydarzeń historycznych, sytuacji rodzinnych, z obawy przed chorobami czy wojnami. Miały charakter dziękczynny, suplikacyjny a nawet odstrasżający. Najczęściej wybierano lokalizację w pobliżu świątyń, przy skrzyżowaniach, przy wjeździe do wsi, mostach, a bardziej osobiste przed domami. Wśród zewidencjonowanych historycznych, sakralnych obiektów małej architektury należy zwrócić uwagę na kapliczki ludowe: w Ostrownicy (kapliczka architektoniczna z 1930 r.) i Ostrówce (słupowa z przełomu XIX/XX wieku oraz architektoniczna). Najwięcej jest obiektów XIX-wiecznych: dwa krzyże na cokole w Kazanowie z 2 połowy XIX w., kapliczka p.w. św. Małgorzaty Panny i Męczennicy (o bogatej historii) oraz po jednym w Miechowie z 1895 r. i Wólce Gonciarskiej z przełomu XIX/XX w.

W Kowalkowie funkcjonuje zespół kościelny, składający się z drewnianego kościoła, dzwonnicy, ogrodzenia oraz harmonijnego otoczenia. Jest jedynym przykładem drewnianego budownictwa sakralnego w regionie zwoleńskim. W tej miejscowości znajduje się również kaplica murowana z 2 poł. XIX w.

Najcenniejszymi i najstarszymi obiektami na terenie gminy są: piękna kapliczka latarniowa prawdopodobnie z przełomu XVIII/XIX w. z Niedarczowa oraz oryginalna, przydomowa kapliczka brogowa z figurą św. Jana Nepomucena z Osuchowa pochodząca z XVIII w.

Nietypowym obiektem jest kapliczka (w formie dekoracyjnej wnęki zwieńczonej konchą z figurką Matki Bożej) w murze zrujnowanego dworu w Ranachowie Starym.

5.4. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków (rejestr /A/)

Miejscowość	obiekt	nr rejestru zabytków
Kazanów	Kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, 1778-1790 wraz z kapliczkami przykościelnymi z XIX wieku.	218 z dnia 05.10.1956 r.
Kazanów	Cmentarz rzymsko- katolicki, 1807 r.	468/A z dnia 05.11.1991r.
Kazanów	Cmentarz żydowski, poł. XVIII w.	467/A z dnia 05.11.1991r.

Kowalków	Zespół kościoła parafialnego pw. św. Stanisława Bpa (kościół i dzwonnica) z 1 poł. XX w. wraz z otoczeniem w granicy działki nr ew. 562	dec. MWKZ w Warszawie z dnia 19.04.2011 r. nr rej. A-1020
----------	---	---

Zgodnie z art. 36 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt. 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2022 poz. 503, ze zm.) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru, z wyłączeniem działań polegających na usuwaniu drzew lub krzewów z terenu nieruchomości lub jej części niebędącej wpisanym do rejestru parkiem, ogrodem albo inną formą zaprojektowanej zieleni.
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

Od stycznia 2018 r. obowiązują przepisy dot. kar administracyjnych. Właścicielowi, który nie powiadomił ministra kultury albo wojewódzkiego konserwatora zabytków o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku (znajdującego się na Liście Skarbów Dziedzictwa lub wpisanego do rejestru zabytków) nie później niż w terminie 14 dni od dowiedzenia się o tym zdarzeniu. Taką samą karę przewidziano wobec osób, które uniemożliwiają lub utrudniają dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy.

Kary w wysokości od 500 do 500 000 zł grożą z kolei m.in. za prowadzenie bez pozwolenia albo niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu na prace konserwatorskie, restauratorskie lub badania konserwatorskie, roboty budowlane i badania archeologiczne w otoczeniu zabytku /zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, rozdział 10a/.

Wpis do rejestru zabytków

Zabytek nieruchomy wpisuje się do rejestru zabytków (art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Wnioski oraz procedura wpisu do rejestru zabytków dostępna na stronie www.mwz.pl.

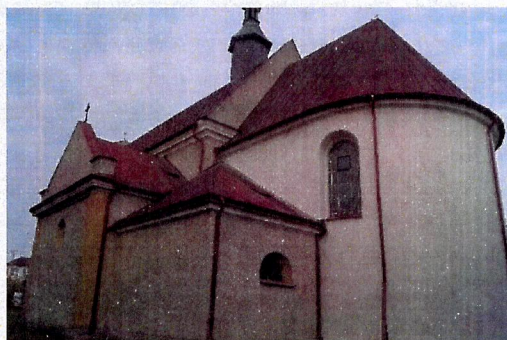
5.5. Zabytki nieruchome

Zabytek nieruchomy – nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości.

Najważniejsze zabytki w gminie Kazanów.

Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego w Kazanowie, 1778-1790

Pierwotnie w Kazanowie znajdowała się drewniana kaplica wystawiona w 1595 roku. Kościół drewniany wystawiono w 1673 r. Obecną murowaną świątynię wybudowano w latach 1788-90 z fundacji Jana Kantego Wąsowicza- dziedzica Kazanowa i łowczego stężyckiego . W 1886 roku od strony wschodniej dostawiono zakrystię. Kościół przebudowano i rozbudowano w latach 1929- 34 wg. projektu architekta Józefa Bereta. Dobudowano wtedy północną część nawy, kaplice i skarbczyk od strony zachodniej. Konsekracji dokonano 3 czerwca 1934 roku. W latach 80- tych XX w. przeprowadzono generalny remont. Położono nowe tynki, wykonano polichromię wewnątrz kościoła, naprawiono więźbę dachową, wymieniono pokrycie dachowe.

Cmentarz żydowski w Kazanowie, XVIII w.

Cmentarz żydowski w Kazanowie został założony w połowie XVIII w., usytuowany był przy drodze do Kroczoła. W 1929 r. zajmował powierzchnię jednej morgi. Ostatni pochówek na cmentarzu odbył się w 1942 r. Kirkut został zniszczony w okresie II wojny światowej. W dniu 26 czerwca 1964 r. ówczesne władze wydały decyzję o zamknięciu cmentarza. Do dziś na terenie nekropolii zachowała się jedynie częściowo zniszczona ceglana brama cmentarna, która została wyremontowana. Nie zachowały się macewy, które Niemcy wykorzystali do utwardzania dróg. Teren kirkutu porośnięty trawą, w części zadrzewiony.

Cmentarz rzymsko- katolicki w Kazanowie, 1807 r.

Cmentarz grzebalny, połowy został założony w 1807 r., przez ówczesnego proboszcza ks. Walentego Suchańskiego. Następnie powiększony w latach 1840, 1873, 1877, 1910, 1969-62. W połowie XIX wieku nekropolia była obwiedziona rowem i ogrodzona drewnianym płotem z bramą. Prace porządkowe wraz z ogrodzeniem wykonano w latach 1836-1858 za czasów ks. Jakuba Sobolewskiego, proboszcza parafii w Kazanowie. W 1877 r. kosztem parafian wymieniono ogrodzenie drewniane na murowane z kamieni polnych. Opis cmentarza z 1888 roku podaje, że cmentarz posiadał kształt prostokąta o wym. 110 x 53 m i podzielony był szerokimi alejami na cztery kwatery. W 1910 roku po kolejnym powiększeniu terenu nekropolii, uzyskała ona kształt nieregularny. Cmentarz usytuowany był poza zabudową wsi przy drodze prowadzącej z Kazanowa do Zwolenia, ok. 1,5 km od centrum miejscowości. Obecne ogrodzenie wykonane zostało w latach 1960- 62. Układ komunikacyjny krzyżowy. Pierwotny teren cmentarza znajduje się w północno- zachodniej części. Zachowało się wiele nagrobków zabytkowych (ok. 50). Najstarszym nagrobkiem jest pomnik Piotra Domańskiego z połowy XIX wieku w formie sarkofagu. Na uwagę zasługuje nagrobek ks. Macieja Zielińskiego z początku XX w. w formie obelisku ze zwieńczeniem z akroterionami. Na cmentarzu występują mogiły żołnierskie z czasów I i II wojny światowej.

Kościół parafialny p.w. św. Stanisława Bpa wraz z dzwonnicyą w Kowalkowie, 1 poł. XX w.

Kościół parafialny p.w. św. Stanisława Bpa wraz z dzwonnicyą w Kowalkowie Kościół został wzniesiony w 1 połowie XX w. W latach 1968- 69 wyremontowany. Natomiast ok. 1984 roku uzyskał oryginalną dekorację snycerską (na zewnątrz i wewnątrz) o tematyce religijno- patriotycznej oraz floralnej, autorstwa Janusza Gregorczyka- miejscowego artysty, rzeźbiarza. Kościół jest usytuowany na lekkim wzniesieniu, na skraju wsi. Jest wyraźnie wyeksponowany w krajobrazie. Zbudowany z drewna w konstrukcji zrębowej na ceglanej podmurówce, oszalowany. Jest trójnawowy, orientowany o prezbiterium prostokątnym, do którego przylega od północy zakrystia. Na osi nawy usytuowana wieża i kruchta. Bryła kościoła zestawiona z prostopadłościanów. Korpus nawowy przykryty wysokim dachem dwuspadowym z sygnaturką. Prezbiterium nakryte dachem trójspadzystym, zakrystia dwupołaciowym, wieża dachem namiotowym, kruchta dwuspadowym. Podział elewacji ogranicza się do prostokątnych otworów okiennych. Wieża podzielona na 4 kondygnacje gzymsami międzypiętrowymi (dwoma nieznacznymi i górnym mocno wydatnym, podobnie jak gzyms koronujący). Ściany wnętrza pokryte boazerią. Filary ozdobione snycerką dzielą nawy oraz wspierają chór. Strop kasetonowy ozdobiony snycerskimi motywami religijnymi w nawie głównej. Stropy naw bocznych niższe niż w nawie głównej, ozdobione malowanymi polami kasetonowymi.

Drewniana dzwonnica usytuowana jest na północny zachód od kościoła. Wzniesiona około 1939 r., konstrukcji słupowo- ramowej, oszalowana. Usytuowana na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjna zwężająca się ku górze. Przykryta dachem namiotowym. Ozdobiona dekoracją snycerską. Kondygnacje dzieli gzyms profilowany listwami. Razem z kościołem stanowią zespół drewnianych budynków sakralnych, jedyny taki w regionie zwoleńskim. Plac kościelny jest ogrodzony drewnianym płotem. Wokół kościoła nasadzonych jest wiele krzewów oraz drzew, z przewagą liściastych.

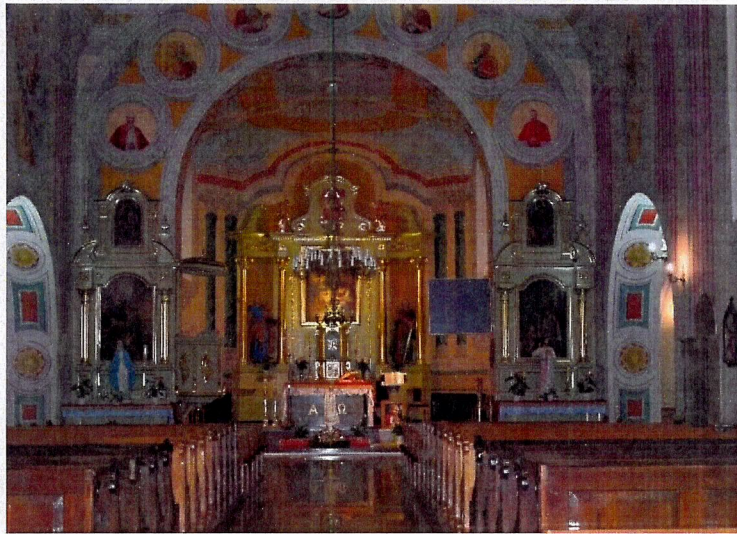
5.6. Zabytki ruchome.

Zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową art. 3 ustawa z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2023 r., poz. 951, ze zm.).

Na podstawie art. 10 ust. 1 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wniosek właściciela zabytku ruchomego. Po uprawomocnieniu się decyzji nadawany jest numer rejestru z literą „B”. Do rejestru zabytków ruchomych wpisywane są także nie wymieniane w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna. Są to mające wartość artystyczną detale architektoniczne czy dekoracje architektoniczne (polichromie, sztukaterie), stale połączone z podłożem elementy wyposażenia wnętrza (różnego rodzaju struktury ołtarzowe, epitafia, kominki, piece) oraz elementy tzw. małej architektury (rzeźby ogrodowe, wodotryski, niekubaturowe kapliczki, krzyże przydrożne czy nagrobki cmentarne).

Cenną grupę zabytków ruchomych posiada kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego w Kazanowie. W skład wystroju i wyposażenia świątyni wchodzi 43 obiekty wpisane do rejestru zabytków pod nr rej. 6/B/82 z dnia 19.07.1982 r. Zabytkowe wyposażenie kościoła zasadniczo jest XIX-wieczne. W 1 ćw. XIX wieku powstał ołtarz główny z dekoracją neobarokową, rzeźbami św. Piotra i Pawła, obrazami „Przemienieniem Pańskim” z 1690 roku i „Ukrzyżowanie” z XIX wieku oraz ołtarze boczne neoklasycystyczne p.w. św. Mikołaja i . Z tego samego okresu pochodzą organy i chór muzyczny. Najstarszym zabytkiem ruchomym w kościele jest: monstrancja z początku XVII wieku. Poza tym występuje wiele innych zabytkowych naczyń liturgicznych: kielichy, puszki, lichtarze, łódka, kandelabr, paschał. Dużą grupę stanowią ornaty XVIII-wieczne. W kościele zachowały się piękne epitafia, wykonane z czerwonego marmuru: Jakuba Sobolewskiego z połowy XIX wieku i Antoniego Korwin Kochanowskiego-senatora i kasztelana królewskiego z 1 połowy XIX wieku.

W ostatnich latach przeprowadzono wiele prac konserwatorskich przy zabytkowym wyposażeniu z inicjatywy ks. Zbigniewa Wypchło- Proboszcza Parafii w Kazanowie z udziałem środków zewnętrznych.

Wnętrze kościoła w Kazanowie

W kościele parafialnym p.w. św. Stanisława Bpa znajduje się 5 zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków pod nr rej. 14/B/82 z dnia 20.08.1982 r. Są to: rzeźba św. Jana Chrzciciela z XIX wieku, krzyż procesyjny również z XIX wieku, puszka barokowa oraz dwa XIX- wieczne ornaty. Natomiast około 1984 roku wnętrze kościoła uzyskało oryginalną dekorację snycerską (na zewnątrz i wewnątrz) o tematyce religijno- patriotycznej oraz floralnej, autorstwa Janusza Gregorczyka- miejscowego artysty, rzeźbiarza.

Na terenie Gminy znajdują się cenne zabytki ruchome (figury, krzyże, kapliczki):

Osuchów, kapliczka brogowa z figurą św. Jana Nepomucena, XVIII w.

Przedmiotowa kapliczka brogowa usytuowana jest w zachodniej części wsi, przed mostem, po północnej stronie drogi gminnej, na skarpie. Dach czterospadowy wspiera dach czterospadowy na czterech kolumnach murowanych i otynkowanych. Pokrycie wykonane z gontu, a całość wieńczyła dekoracyjnie ukształtowana sterczyna. Wnętrze ogrodzone drewnianym płotem. Konstrukcja kapliczki posadowiona na kamiennym fundamencie wzmocnionym od strony skarpy. Wewnątrz kapliczki ustawiono figurę św. Jana Nepomucena na cokole. Święty ukazany całopostaciowo w kierunku wschodnim, w dużym kontrapoście. Ubrany w strój kanonika sutannie i rokicie, z narzuconą na ramiona almucją. Na szyi koloratka. Na głowie biret spod którego wystają długie, włosy. Na prawym ramieniu wsparty Krucyfiks (Chrystus na krzyżu pomalowany na białą). W lewej ręce przy biodrze trzyma palmę męczeńską.

Niedarczów Dolny Kolonia, kapliczka latarniowa, XIX w.

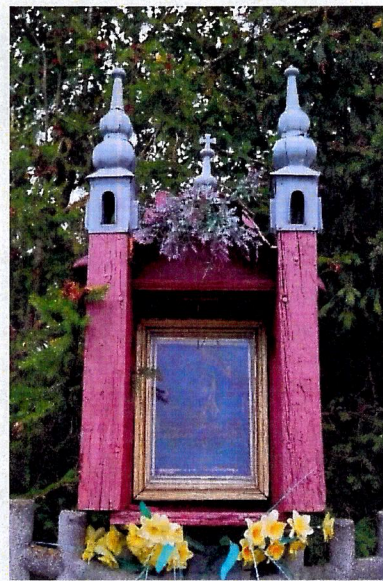
Kapliczka filarowo-latarniowa złożona z trzech części. Jest murowana z cegły i otynkowana. Górna część w formie latarni arkadowej, nakryta daszkiem czterospadowym. Wszystkie części ogzymsowane. W ściankach pojedyncze wnęki zakończone łukiem. Obiekt został wpisany do rejestru zabytków ruchomych pod nr rej. **130/B/96 z dn. 12.02.1996 r.**

Ostrownica, kapliczka w formie kościółka, 1930 r.

Posiada formę kościółka dwuwieżowego. Centralnie od frontu umieszczony został obraz MB z dzieciątkiem. Szczyt ozdobiony jest okrągłymi łuskami, zakończony iglicą z krzyżem maltańskim. Wieżyczki zwieńczono metalowymi hełmami cebulastymi. Podobny obiekt znajduje się w miejscowości *Ostrówka*.

Kazanów (Miechów), krzyż kamienny, 1859 r.

Krzyż posadowiony na prostopadłościennym cokole i blokowej podstawie. Krzyż łaciński z wypukłymi symbolami męki pańskiej na jego ramionach. Cokół zwieńczony profilowanym gzymsem (sima). U dołu rozszerzony. Blok podstawy również u góry wgłębnie profilowany. Na froncie cokołu inskrypcja: /Na część i chwałę/ Panu Bogu Wszech/ mogącemu w Trójcy/ Świętej Jedynemu/ d: 5 grud. o godzi./ nie 9 rano 1859 r./.

Kapliczka w Niedarczowie Dolnym oraz kapliczka w formie kościółka w Ostrownicy.

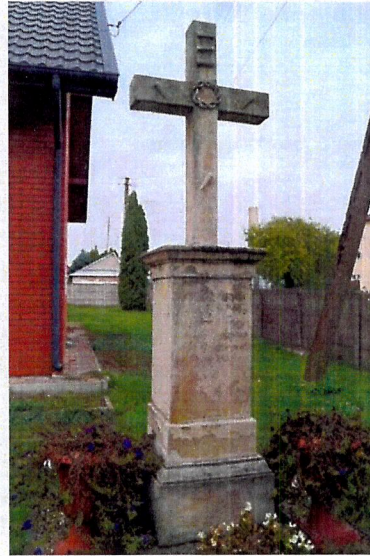
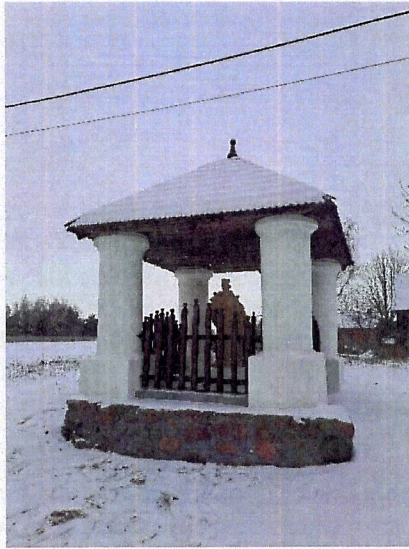

Figura św. Nepomucena w Osuchowie (po pracach remontowo-konserwatorskich w 2023 r.) oraz krzyż piaskowcowy w Kazanowie (Miechowie).

5.7. Zabytki archeologiczne.

Najstarsze zewidencjonowane ślady osadnictwa człowieka w pradziejach na terenie gminy Kazanów sięgają swą chronologią epoki paleolitu schyłkowego i mezolitu. Reprezentują je znaleziska krzemienne utożsamiane z grupami ludności kulturą świderskiej, która zakładała na omawianym obszarze tymczasowe obozowiska (Dobiec stan.2, Zakrzówek stan.3, Zakrzówek-Kolonia st.1, Osuchów stan.5, Zakrzówek stan.5). Epokę neolitu charakteryzuje przede wszystkim materiał zabytkowy związany z kręgiem wytwórczości kultury pucharów lejkowatych(Ruda stan.1, Zakrzówek stan.1, Zakrzówek stan.3, Zakrzówek-Kolonia stan.1), kręgiem kultur wstęgowych (Zakrzówek stan.2) , a także kulturą ceramiki grzebykowo-dołkowej (Zakrzówek-Kolonia stan.1). Bardzo liczną koncentrację stanowisk archeologicznych o funkcji osad i śladów osadnictwa, stanowią znaleziska z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza, łączone z kulturą trzciniecką oraz łuzyczką (Kopiec stan.2, Miechów-Kolonia stan.2, Miechów-Kolonia stan.3, Miechów-Kolonia stan.4, Osuchów stan.4, Kopiec stan.1, Kopiec stan.3, Kopiec stan.4, Kowalików-Kolonia stan.1, Miechów-Kolonia stan.1, Zakrzówek-Kolonia stan.3, Zakrzówek-Kolonia stan.4). Najmniejszą grupę osadnictwa na terenie gminy reprezentują stanowiska pochodzące chronologicznie z okresu lateńskiego i okresu wpływów rzymskich (Zakrzówek stan.8). Znaleziska archeologiczne w postaci śladów osadnictwa pochodzące z okresu średniowiecznego odnotowano na takich stanowiskach jak Kazanów stan.1, Kowalików-Podgórze stan.1, Kroców stan.1, Miechów stan.1, Miechów-Kolonia stan.4, Niedarczów Górny stan.1, Niedarczów Górny stan.2, Osuchów stan.2, Osuchów stan.5, Zakrzówek stan.6, Zakrzówek stan.7, Zakrzówek stan.10. **Na**

terenie gminy Kazanów nie figuruje stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków województwa mazowieckiego.

5.8. Dziedzictwo niematerialne

Termin dziedzictwa niematerialnego według definicji przyjętej przez organizację UNESCO w Konwencji z 2003 r. (organizacji, której podstawowym celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki) określa spuściznę tą jako różnego rodzaju:

- tradycje i przekazy ustne przenoszące wiedzę i tworzące pamięć zbiorową. zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne potwierdzające tożsamość społeczną i kulturową osób, które je kultywują
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym (rzemiosło i rękodzielnictwo)
- wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata. Wśród zabytków materialnych gminy Kazanów na szczególne podkreślenie zasługują również wartości świadczące o tożsamości regionalnej tego obszaru.

Dziedzictwo niematerialne na terenie gminy Kazanów, charakteryzuje się cały czas podtrzymywaniem lokalnych tradycji ludowo-folklorystycznych. Szczególną zasługę w kultywowaniu tych zwyczajów ma zespół Kazanowianki znad Iżanki, który promuje rodzimy folklor (zwyczaje, obrzędy, potrawy regionalne, pieśni) w środowisku lokalnym oraz w regionie.

5.9. Miejsca Pamięci Narodowej.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1h ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023, poz. 951, ze zm.) podlegają miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Miejscem Pamięci Narodowej może być:

1/ grób lub cmentarz wojenny;

2/ nieruchomość lub obiekt budowlany albo jego pozostałości, upamiętniające postaci lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności pomnik, krzyż przydrożny, kapliczka, kopiec;

3) inny obiekt lub przedmiot związany z wydarzeniami lub postaciami znaczącymi dla dziedzictwa Narodu i Państwa Polskiego, a w szczególności tablica pamiątkowa.

W 2016 r. zlikwidowano Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa. Jej kompetencje przejął Instytut Pamięci Narodowej- Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa

Zadania biura polegają na:

- inicjowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa oraz trwałego upamiętniania faktów, wydarzeń i postaci związanych z tymi miejscami;
- współdziałaniu w organizowaniu obchodów, uroczystości, przedsięwzięć wydawniczych i wystawienniczych;
- ocenianiu stanu opieki nad miejscami i trwałymi obiektami pamięci narodowej, w szczególności nad grobami i cmentarzami wojennymi oraz walk narodowowyzwoleńczych i cmentarzami ofiar totalitarnego terroru;
- opiniowaniu pod względem historycznym wniosków o trwałe upamiętnienie miejsc i wydarzeń historycznych;
- współdziałaniu ze środowiskami i organizacjami emigracyjnymi i polonijnymi oraz polskimi poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, w sprawowaniu opieki nad miejscami walk i męczeństwa Narodu Polskiego za granicą.

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej działa na podstawie art. 7 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r., poz. 902).

Rada do Spraw Muzeów i Miejsc Pamięci Narodowej jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawach zarządzania, finansowania oraz polityki kulturalnej w zakresie muzealnictwa oraz spraw związanych z miejscami pamięci narodowej, w tym pomnikami zglądy.

Wojewoda wydaje zezwolenie na remonty i stawianie nowych nagrobków na grobach wojennych w trybie art. 5 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. 2017, poz. 681).

Na terenie Gminy Kazanów znajdują się n/w miejsca pamięci narodowej

1. Kazanów, cmentarz parafialny- mogiła zbiorowa „Pamięci poległych w walce z okupantami hitlerowskim i stalinowskim”

2. Kazanów, cmentarz parafialny- mogiła zbiorowa „Pamięci Żołnierzom z I wojny światowej”
3. Kazanów, cmentarz parafialny- mogiła zbiorowa „Bohaterskim żołnierzom II wojny światowej”
4. Kazanów- Lasek, mogiła zbiorowa osób pomordowanych przez hitlerowców w dniu 18 marca 1942 r.

5. Osuchów- Dobiec- mogiła zbiorowa partyzantów.

5.10. Gminna Ewidencja Zabytków.

Zgodnie z art. 21 w/w ustawy podstawą opracowania programu opieki nad zabytkami jest gminna ewidencja zabytków. Według Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2021 r., poz. 56) GEZ jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Karta ewidencyjna zabytku zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia (adres), czas powstania, historię i opis wartości, stan zachowania oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku. Obecnie włączanie karty adresowej lub jej wyłączenie wymaga poinformowania właściciela danej nieruchomości o zamiarze dokonania tych czynności i następnie o dokonaniu tych czynności.

Na podstawie nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r. (Dz. U. 2010 r. nr 75 poz. 474), która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. (art. 7) określone zostały zabytki, które powinny znaleźć się w gminnej ewidencji zabytków.

Są to zabytki nieruchome:

- wpisane do rejestru zabytków,
- znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- zabytki nieruchomości wyznaczone przez wojewódzkiego konserwatora zabytków do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna Ewidencja Zabytków dla Gminy Kazanów została przyjęta Zarządzeniem nr 95/2023 Wójta Gminy Kazanów z dnia 15.12.2023 r.

Obecnie w gminnej ewidencji zabytków znajdują się:

Kapliczki, figury, krzyże - 25 obiektów

Kościół oraz dzwonnice -4

Zabytki techniki - 0

Dwory - 0

Parki - 0

Cmentarze - 2

Kaplice - 2

Domy drewniane - 0

Plebania -1

W sumie 34 zabytki

Zweryfikowana gminna ewidencja zabytków nie jest zamknięta i może być zwiększana zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W celu przeprowadzenia prac remontowych, wymagających pozwolenia na budowę (przebudowa dachu, rozbudowa budynku) przy zabytku znajdującym się w Gminnej Ewidencji Zabytków należy wystąpić z wnioskiem do Starostwa Powiatowego w Zwoleniu. Pozwolenie na budowę zostanie wydane po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W przypadku prac nie wymagających pozwolenia na budowę właściciel zabytku gminnego zgłasza prace do starostwa powiatowego, które zostają zaopiniowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

6. STAN ZACHOWANIA I ZAGOSPODAROWANIA ZABYTKÓW ORAZ RODZAJE ZAGROŻEŃ.

Stan zachowania zabytków znajdujących się aktualnie w gminnej ewidencji zabytków jest różnicowany (patrz tabela poniżej). W najlepszym stanie jest kapliczka brogowa z figurą św. Nepomucena po przeprowadzonych pracach remontowo-konserwatorskich w 2023 r. W dobrym stanie są kaplice domkowe w Kowalkowie i Kazanowie (św. Małgorzaty). Najwięcej jest obiektów, które zostały zakwalifikowane do „dostatecznych”. Kościół w Kazanowie jest w trakcie remontu elewacji zewnętrznych. Zespół kościelny w Kowalkowie wymaga bieżących napraw i konserwacji. Kapliczka latarniowa w Niedarczowie Dolnym Kolonii wyremontowana w 2013 r. wymaga przeglądu, oczyszczenia i zabezpieczenia przeciwwilgociowego. Wiele zabytków należących do grupy kapliczek, krzyży i figur jest na bieżąco odnawiana, choć w wielu przypadkach są działania odbiegające od standardów konserwatorskich. Kamienne (piaskowcowe) obiekty są pokrywane wieloma warstwami farb, w tym olejnych, co wpływa negatywnie na stan kamienia oraz na oryginalny wygląd zabytków. W złym stanie są nagrobki z cmentarza parafialnego w Kazanowie (degradacja kamienia, liczne ubytki, zanieczyszczenia biologiczne), kapliczka murowana w Ostrówce (występują spękania i duże ubytki w materiale), drewniana kapliczka w Ostrówce (obiekt jest przechylony, elementy drewniane są mocno skorodowane)

Poza ewidencją wiele obiektów historycznych znajduje się w ruinie lub przestało istnieć (młyny w Rudzie, Zakrzówku i Wólce Gonciarskiej). Młyny w Niedarczowie Górnym i Kroczowie Większym nie funkcjonują. Elementy drewniane budynków są uszkodzone, skorodowane, zawilgocone, porażone grzybem i bakteriami. Ich remont wiązałby się praktycznie z wymianą całej substancji zabytkowej. W Ranachowie Starym występują ruiny dworu z XIX wieku. Większość przedwojennych domów wiejskich i budynków gospodarczych zewidencjonowanych w latach 70- tych i 80- tych XX wieku nie istnieje, jest w znaczący sposób przebudowanych lub zmodernizowanych, co powoduje utratę ich wartości zabytkowych. Wiele przedwojennych domów wiejskich znajduje się w złym stanie technicznym spowodowanym brakiem bieżących remontów.

Najpilniejsze postulaty konserwatorskie:

- Kontynuacja prac remontowych przy elewacji kościoła parafialnego Kazanowie
- Bieżące naprawy i konserwacja elementów drewnianych kościoła i dzwonnicy w Kowalkowie
- Naprawa i remont murowanej kapliczki w Ostrówce
- Pilna interwencja konserwatorsko-stolarska dot. kapliczki drewnianej w Ostrówce
- Przeprowadzenie bieżących napraw kapliczek kościelkowych w Ostrownicy i Ostrówce.

Ruina kapliczki w Ranachowie

Przechylona kapliczka w Ostrówce

Kapliczka w Ostrówce -widoczne pęknięcia w obrębie podstawy i cokołu.

Stan zachowania poszczególnych zabytków znajdujących się w GEZ w ujęciu tabelarycznym.

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt, czas powstania	Stan zachowania
1.	Dębica	dz. nr 305	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1935 r.	Dostateczny
2.	Kazanów	ul. Kościelna dz. nr 597	Dwie kapliczki z dawnego ogrodzenia kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego, murowane, 3 ćw. XIX w.	Dostateczny
3.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. nr 597	Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Przemienienia Pańskiego, murowana, lata 20-te XX w.	Dostateczny
4.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. 597	Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego, murowany, 1788-1790 r.	Dostateczny
5.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. 597	Plebania murowana, 1926 r.	Dobry
6.	Kazanów	ul. Zwoleńska, dz. 13	Cmentarz rzymsko-katolicki, 1807 r.	Niedostateczny/zły (dotyczy historycznych nagrobków)
7.	Kazanów	ul. Batalionów Chłopskich, dz. 640	Cmentarz żydowski, poł. XVIII w.	Dostateczny
8.	Kazanów	Miechów 1, dz. 427/2	Krzyż kamienny, 1859 r.	Dostateczny/dobry
9.	Kazanów	ul. Kościelna 54, dz.559	Krzyż kamienny, 2 poł. XIX w.	Dostateczny
10.	Kopiec	Kopiec 2A, dz.303/5	Kapliczka kamienna, 1930 r.	Dobry
11.	Kazanów	dz. 1339/1	Kapliczka św. Małgorzaty Panny i Męczennicy, murowana, poł. XIX w.	Dobry
12.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna 27, dz. 562	Dzwonnica drewniana, ok. 1939 r.	Dostateczny
13.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna 27, dz. 562	Kościół pw. św. Stanisława, drewniany, 1 poł. XX w.	Dobry
14.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna, dz. 244/7	Kaplica murowana, 2 poł. XIX w.	Dobry/bardzo dobry
15.	Miechów	Miechów 32, dz. 294	Krzyż drewniany, 1918 r.	Dostateczny
16.	Miechów	dz. 316	Krzyż kamienny, 1895 r.	Niedostateczny
17.	Niedarczów Dolny Kolonia	dz. 531/1	Kapliczka przydrożna, murowana, XIX w.	Dostateczny

18.	Niedarczów Górny Kolonia	dz. 273	Kapliczka kamienna, 1927 r.	Niedostateczny
19.	Niedarczów Dolny Wieś	dz. 80	Kapliczka przydrożna, murowana, pocz. XX w.	Dostateczny
20.	Ostrówka	Ostrówka 27, dz. 415/1	Kapliczka murowana, 1938 r.	Zły
21.	Ostrówka	Ostrówka 9, dz. 525/3	Kapliczka przydrożna, murowana, poł. XX w.	Dostateczny
22.	Ostrówka	dz. 534/1	Kapliczka przydrożna, murowana, przełom XIX i XX w.	Bardzo zły
23.	Ostrówka	dz. 129/1	Kapliczka drewniana, 1 poł. XX w.	Dostateczny
24.	Ostrownica	dz. 256, obręb Ostrownica Wieś	Kapliczka przydrożna, drewniana, 1930 r.	Dostateczny
25.	Ostrownica	dz. 306, obręb Ostrownica Wieś	Kapliczka przydrożna, murowana, cegła, pocz. XX w.	Dostateczny
26.	Osuchów	Osuchów 55, dz. 740/2	Kapliczka przydrożna, XVIII/XIX w.	Bardzo dobry
27.	Ranachów Stary	Ranachów 83, dz. 839	Kapliczka murowana, XIX w.	Bardzo zły
28.	Ranachów Stary	dz. 848	Kapliczka w ścianie ruin dworu, murowana XIX w.	Niedostateczny
29.	Ranachów Stary	Ranachów 76, dz. 804/393	Kapliczka kamienna, XIX/XX w.	Dobry
30.	Ranachów Wieś	dz. 812/1	Krzyż przydrożny, kamienny, 1911 r.	Dostateczny
31.	Wólka Gonciarska	Wólka Gonciarska 37, dz. 145/1	Kapliczka kamienna, 1936 r.	Niedostateczny
32.	Zakrzówek	dz. 106/5, obręb Zakrzówek Wieś	Figura Matki Boskiej, kamień, 4 ćw. XIX w.	Niedostateczny
33.	Zakrzówek	dz. 83/2, obręb Zakrzówek Wieś	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1935 r.	Dostateczny
34.	Zakrzówek	dz. 333, obręb Zakrzówek Wieś	Kapliczka przydrożna, murowana, cegła, 1935 r.	Dostateczny

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy Kazanów oraz krajobrazu kulturowego została wykonana w oparciu o wizje lokalne w terenie, przegląd dostępnej literatury oraz dokumentów gminnych, dokumentacji konserwatorskiej znajdującej się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków Delegatura w Radomiu i informacji uzyskanych w gminie.

Mocne Strony	Słabe Strony
<p>Tereny atrakcyjne przyrodniczo i krajobrazowo-dolina Iłżanki (nieprzekształcone, czyste powietrze, brak przemysłu, brak obiektów wielkogabarytowych.</p> <p>Występowanie oznakowanych szlaków rowerowych</p> <p>Aktywna działalność Lokalnej grupy Działania „Dziedzictwo i Rozwój” oraz Związku Gmin nad Iłżanką”</p> <p>Występowanie cennych zabytków (m.in. drewniany kościół w Kowalkowie, kapliczka św. Nepomucena w Osuchowie)</p> <p>Istnienie tradycji lokalnych (muzyka, folklor).</p> <p>Opieka społeczności lokalnych nad krzyżami i kapliczkami przydrożnymi.</p> <p>Prowadzenie prac przy zabytków ze środków własnych i zewnętrznych (kapliczka w Osuchowie, kościół w Kazanowie).</p>	<p>Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i obowiązujących zasad ochrony układu małomiasteczkowego w Kazanowie</p> <p>Zanikanie dawnego budownictwa drewnianego.</p> <p>Występowanie zabytków w złym stanie technicznym.</p> <p>Brak gminnego narzędzia finansowego odnośnie corocznego dofinansowania najpilniejszych prac przy zabytkach w GEZ.</p> <p>Brak placówki muzealnej.</p>

Szanse	Zagrożenia
<p>Podejmowanie działań administracyjnych na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków.</p> <p>Zwiększenie ruchu turystycznego związanego z zabytkami, zlokalizowanymi na terenie gminy.</p> <p>Poprawa infrastruktury turystycznej.</p> <p>Możliwość ubiegania się o środki zewnętrzne na projekty związane z kulturą i turystyką.</p>	<p>Postępująca degradacja części zabytków. Brak działań remontowych i porządkowych.</p> <p>Brak zainteresowania niektórymi typami zabytków: obiekty poprzemysłowe, dawne budownictwo wiejskie, cmentarze.</p>

<p>Inicjowanie lokalnych działań na rzecz opieki nad zabytkami.</p> <p>Dofinansowanie z budżetu gminy najpotrzebniejszych prac.</p> <p>Zachowanie wartości przestrzennych miejscowości Kazanów oraz walorów widokowych i ekspozycyjnych zespołów kościelnych w Kazanowie i Kowalkowie.</p> <p>Wsparcie inicjatyw związanych z przechowywaniem i eksponowaniem przedmiotów, materiałów związanych z historią gminy.</p>	<p>Prowadzenie prac renowacyjnych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi.</p> <p>Występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powódzie.</p> <p>Brak środków finansowych własnych na realizację działań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami</p>
--	---

8. Założenia Gminnego Programu Opieki nad zabytkami dla Gminy Kazanów na lata 2024-2027.

Uwzględniając cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wyniku dokonanej kompleksowej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie Kazanów oparciu o inne dokumenty strategiczne utworzone na poziomie gminy zostały sformułowane następujące priorytety w perspektywie wieloletniej, kierunki i działania w perspektywie 4 letniej.

Priorytet 1.	
Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego.	
Kierunki	Działania
1.Prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków.	1.Uzupełnianie GEZ o nowe obiekty zabytkowe, które zostaną uznane za wartościowe np. kapliczki, krzyże przydrożne, obiekty architektury itp.
	2. Wyłączanie z GEZ w przypadku np. zniszczenia zabytku, utraty wartości zabytkowych i wydawanie stosownych uchwał w tych sprawach.
	3. Udostępnienie wykazu Gminnej Ewidencji Zabytków mieszkańcom gminy oraz tekstu Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.
2. Monitorowanie stanu zachowania obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz stanu prawnego dotyczącego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	4. Wyznaczenie osoby zajmującej się sprawami ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (znajomość przepisów prawa, współpraca z pracownikami urzędu konserwatorskiego, wiedza na temat zasobów zabytkowych gminy, itp.)
	5.Dokonywanie przeglądów obiektów z gminnej ewidencji zabytków z udziałem pracowników urzędu konserwatorskiego.

Priorytet 2	
Ochrona dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego.	
Kierunki	Działania
1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	1. Przygotowanie gminnego mechanizmu finansowego mającego na celu dofinansowanie najpilniejszych prac przy zabytkach, będących własnością osób prywatnych, organizacji pozarządowych czy wspólnot, na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
	2. Podjęcie we współpracy z właścicielami i urzędem konserwatorskim działań administracyjnych mających na celu prowadzenie prac remontowych i porządkowych:
	3. Bieżąca opieka nad miejscami pamięci narodowej.
2. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.	4. Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zapisów w gminnym programie opieki nad zabytkami.
	5. Wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy,
Priorytet 3	
Promocja i rozwój turystyki.	
Kierunki	Działania
1. Promowanie dziedzictwa kulturowego gminy.	1. Wspieranie i inicjowanie konkursów, wystaw, praktyk odnośnie zabytków występujących na terenie powiatu- środki własne, zewnętrzne- współpraca z gminami, właścicielami zabytków, organizacjami społecznymi, instytucjami kultury, osobami prywatnymi;

	2. Propagowanie działań mających na celu zachowanie tradycji ludowych i obrzędów.
	3. Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
	4. Wspieranie rozwoju regionalnych izb pamięci, skansenów itp.
2. Edukacja w zakresie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy.	5. Kształtowanie tożsamości lokalnej poprzez wspieranie istniejących i powstających organizacji społecznych, ukierunkowanych na opiekę nad pamiątkami historii, zdobywanie wiedzy historycznej i dzielenie się nią społeczności lokalnej.
	6. Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć.
3. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby turystyczne.	7. Oznakowanie zabytków wpisanych do rejestru zabytków- znakiem: obiekt chroniony prawnie - we współpracy ze Starostwem Powiatowym w Zwoleniu.
	8. Wprowadzenie dodatkowego oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych w celu ułatwienia dojazdu do zabytków.
	9. Wprowadzenie działań zmierzających do poprawy infrastruktury turystycznej w gminie na potrzeby ruchu turystycznego na szlakach turystycznych

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd Gminy Kazanów. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez szereg działań władz gminy jak również jednostek podległych i współpracujących zmierzających do osiągnięcia określonych w przedmiotowym dokumencie celów. Program jest skierowany przede wszystkim do społeczności lokalnej dzięki

akceptacji i współpracy której realizacja programowych celów będzie mogła mieć szanse powodzenia i w konsekwencji ma jej przynieść wymierne korzyści.

W celu realizacji niniejszego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Kazanów wykorzystane zostaną następujące kategorie instrumentów: instrumenty prawne, instrumenty finansowe, instrumenty społeczne, instrumenty koordynacji, instrumenty kontrolne.

- instrumenty prawne – wynikające z przepisów ustawowych, m.in.: uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powołanie parku kulturowego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wdrożenie uchwały krajobrazowej, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;
- instrumenty finansowe – finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków niebędących własnością gminy, dla właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków oraz włączonych do gminnej ewidencji zabytków;
- instrumenty koordynacji – realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnej strategii i innych dokumentach, współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami samorządowymi, z powiatem i samorządem województwa, organizacjami wyznaniowymi oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków;
- instrumenty społeczne – m.in. działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, konsultacje z właścicielami obiektów zabytkowych;

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Wójt Gminy ma obowiązek sporządzania co dwa lata sprawozdań z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione Radzie Gminy.

W celu dokonania oceny gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kazanów niezbędne jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych działań określonych w tym programie.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku (wpisanego do rejestru zabytków) wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku (art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)

Jednocześnie w/w ustawa wskazuje na możliwość pozyskania środków zewnętrznych w formie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac prowadzonych przy zabytkach (art. 74):

- ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa „Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego. Program „Ochrona Zabytków”. Można starać się o przyznanie środków finansowych następujące zadania: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania; prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda. Pozyskana dotacja może być przyznana na:

- Sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- Przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- Opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- Wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- Sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- Zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- Stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- Odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- Odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- Odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- Modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- Wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- Uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- Działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- Zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7–15;
- Zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2022 r., poz. 1388, ze zm.).

Inne źródła dofinansowania projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa to:

Środki z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;

Środki z Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;

Środki z Europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej

Środki wojewódzkie, przyznawane przez marszałków województw - zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

Środki własne gminy - zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Informacje na temat zasad i kryteriów dotyczących możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na następujących stronach internetowych: Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach:

Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków www.mwz.pl (dotacje)

Informacje dotyczące programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego www.gov.pl › Web › kultura › programy-mkidn-2023

Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” www.rpo.mazowia.gov.pl

Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” www.funduszngo.pl

Informacje dotyczące przyznawania dotacji przez Instytut Pamięci Narodowej <https://ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/groby-weteranow-walk-o/dotacje-i-swiadczenia/64096,Dotacje-i-swiadczenia.html>

Informacje o udzielaniu dotacji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, m.in. dla powiatów i gmin ze środków Województwa Mazowieckiego www.mazovia.pl

Informacje o dotacjach na zabytki znajdujących się w GEZ można uzyskać w Lokalnej Grupie Działania

Podstawowa Bibliografia

Chlebowski B, Sulimierski F., Walewski W., Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1880

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T. III, woj. kieleckie, z.2, pow. iłżecki, Warszawa 1957

Kazanów nad Iłżanką, red. Marcin Sołtysiak, Sycyna 2004

Kiryk F., Urbanizacja Małopolski. Województwo sandomierskie XIII-XVI wiek, Kielce 1994

Kondracki J. – Geografia regionalna Polski, Warszawa 2001

Krawczyk R., Przydrożne kapliczki, figury i krzyże: Zwoleń i okolice, Zwoleń 2008

Radomskie – alfabet wykopalisk, Radom 1994

Penkalla A., Żydowskie ślady w województwie kieleckim i radomskim, Radom 1992

Trzewik M., Krzak A., Skrócone Studium historyczno-urbanistyczne Kazanowa, Lublin 1982

Wiśniewski J., Dekanat Iłżecki, Radom 1909 Ziemia Jana Kochanowskiego. Powiat Zwoleński, pod red. H. Bednarczyka, B. Jaworskiej

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie "Dziedzictwo i Rozwój"- Obszar LGD "Dziedzictwo i Rozwój" w legendach, wierzeniach i historiach mieszkańców, Zwoleń, 2014

Krzemiński A.- Leksykon twórców ludowych z terenu Lokalna Grupa Działania "Dziedzictwo i Rozwój", Zwoleń, 2012

Załącznik nr 1

Wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Kazanów (po weryfikacji terenowej w 2023 r.)

Lp.	Miejscowość	Adres	Obiekt, czas powstania	Uwagi
1.	Dębica	dz. nr 305	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1935 r.	
2.	Kazanów	ul. Kościelna dz. nr 597	Dwie kapliczki z dawnego ogrodzenia kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego, murowane, 3 ćw. XIX w.	Rejestr zabytków, WEZ
3.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. nr 597	Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Przemienienia Pańskiego, murowana, lata 20-te XX w.	Rejestr zabytków, WEZ
4.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. 597	Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego, murowany, 1788-1790 r.	Rejestr zabytków, WEZ
5.	Kazanów	ul. Kościelna, dz. 597	Plebania murowana, 1926 r.	
6.	Kazanów	ul. Zwoleńska, dz. 13	Cmentarz rzymsko-katolicki, 1807 r.	Rejestr zabytków, WEZ
7.	Kazanów	ul. Batalionów Chłopskich, dz. 640	Cmentarz żydowski, poł. XVIII w.	Rejestr zabytków, WEZ
8.	Kazanów	Miechów 1, dz. 427/2	Krzyż kamienny, 1859 r.	
9.	Kazanów	ul. Kościelna 54, dz.559	Krzyż kamienny, 2 poł. XIX w.	
10.	Kopiec	Kopiec 2A, dz.303/5	Kapliczka kamienna, 1930 r.	
11.	Kazanów	dz. 1339/1	Kapliczka św. Małgorzaty Panny i Męczennicy, murowana, poł. XIX w.	

12.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna 27, dz. 562	Dzwonnica drewniana, ok. 1939 r.	Rejestr zabytków, WEZ
13.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna 27, dz. 562	Kościół pw. św. Stanisława, drewniany, 1 poł. XX w.	Rejestr zabytków, WEZ
14.	Kowalków Wieś	ul. Kościelna, dz. 244/7	Kaplica murowana, 2 poł. XIX w.	
15.	Miechów	Miechów 32, dz. 294	Krzyż drewniany, 1918 r.	
16.	Miechów	dz. 316	Krzyż kamienny, 1895 r.	
17.	Niedarczów Dolny Kolonia	dz. 531/1	Kapliczka przydrożna, murowana, XIX w.	Rejestr zabytków, WEZ
18.	Niedarczów Górny Kolonia	dz. 273	Kapliczka kamienna, 1927 r.	
19.	Niedarczów Dolny Wieś	dz. 80	Kapliczka przydrożna, murowana, pocz. XX w.	
20.	Ostrówka	Ostrówka 27, dz. 415/1	Kapliczka murowana, 1938 r.	
21.	Ostrówka	Ostrówka 9, dz. 525/3	Kapliczka przydrożna, murowana, poł. XX w.	
22.	Ostrówka	dz. 534/1	Kapliczka przydrożna, murowana, przełom XIX i XX w.	
23.	Ostrówka	dz. 129/1	Kapliczka drewniana, 1 poł. XX w.	
24.	Ostrownica	dz. 256, obręb Ostrownica Wieś	Kapliczka przydrożna, drewniana, 1930 r.	

25.	Ostrownica	dz. 306, obręb Ostrownica Wieś	Kapliczka przydrożna, murowana, cegła, pocz. XX w.	
26.	Osuchów	Osuchów 55, dz. 740/2	Kapliczka przydrożna, XVIII/XIX w.	WEZ
27.	Ranachów Stary	Ranachów 83, dz. 839	Kapliczka murowana, XIX w.	
28.	Ranachów Stary	dz. 848	Kapliczka w ścianie ruin dworu, murowana XIX w.	
29.	Ranachów Stary	Ranachów 76, dz. 804/393	Kapliczka kamienna, XIX/XX w.	
30.	Ranachów Wieś	dz. 812/1	Krzyż przydrożny, kamienny, 1911 r.	
31.	Wólka Gonciarska	Wólka Gonciarska 37, dz. 145/1	Kapliczka kamienna, 1936 r.	
32.	Zakrzówek	dz. 106/5, obręb Zakrzówek Wieś	Figura Matki Boskiej, kamień, 4 ćw. XIX w.	
33.	Zakrzówek	dz. 83/2, obręb Zakrzówek Wieś	Kapliczka przydrożna, kamienna, 1935 r.	
34.	Zakrzówek	dz. 333, obręb Zakrzówek Wieś	Kapliczka przydrożna, murowana, cegła, 1935 r.	

Załącznik nr 2

Stanowiska archeologiczne zlokalizowane w obrębie Gminy Kazanów – zweryfikowane w 2023 r.

L.p.	Miejscowość	Numer stanowiska w obrębie miejscowości	Obszar AZP i numer stanowiska archeologicznego w obrębie obszaru	Funkcja	Chronologia
1.	Dębica Nowa	1	AZP 77-70/1	osada osada osada	epoka kamienia epoka brązu epoka brązu
2.	Dobiec	1	AZP 77-70/1	obozowisko	epoka kamienia
3.	Dobiec	2	AZP 77-70/2	obozowisko	paleolit schyłkowy (kultura świderska)
4.	Dobiec	3	AZP 77-70/3	śląd osadnictwa	epoka brązu
5.	Kazanów	1	AZP 76-71/4	osada osada	wczesna epoka żelaza okres średniowieczny
6	Kazanów	2	AZP 77-71/24	osada śląd osadnictwa	wczesna epoka żelaza okres średniowieczny
7.	Kopiec	1	AZP 76-70/25	śląd osadnictwa	epoka brązu (kultura łużycka)
8.	Kopiec	2	AZP 77-70/12	śląd osadnictwa	epoka brązu (kultura trzciniecka)

9.	Kopiec	3	AZP 77-70/13	osada	epoka brązu kultura łużycka
10.	Kopiec	4	AZP 77-70/14	osada	epoka brązu kultura łużycka
11.	Kopiec	5	AZP 76-70/48	obozowisko	epoka kamienia/epoka brązu
12.	Kowalków- Kolonia	1	AZP 77-70/19	śląd osadnictwa	epoka brązu kultura łużycka
13.	Kowalków- Kolonia	2	AZP 78-70/9	pracownia krzemieniarska	epoka neolitu
14.	Kowalków- Kolonia	3	AZP 78-70/10	obozowisko	paleolit mezolit
15.	Kowalków- Kolonia	4	AZP 78-70/11	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	paleolit mezolit neolit
16.	Kowalków- Kolonia	5	AZP 78-70/8	pracownia krzemieniarska	neolit
17.	Kowalków- Kolonia	6	AZP 78-70/12	śląd osadnictwa	neolit
18.	Kowalków- Podgórze	1	AZP 77-70/18	śląd osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
19.	Kowalików- Stara Wieś	1	AZP 77-70/17	śląd osadnictwa	epoka kamienia wczesna epoka brązu

20.	Kroców	1	AZP 77-71/18	śląd osadnictwa osada	wczesna epoka żelaza okres późnośredniowieczny
21.	Kroców	2	AZP 77-71/25	śląd osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
22.	Miechów	1	AZP 77-70/9	śląd osadnictwa	okres wczesno średniowieczny
23.	Miechów	2	AZP 77-70/10	śląd osadnictwa	starożytność
24.	Miechów- Kolonja	1	AZP 77-70/5	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka brązu okres halsztacki
25.	Miechów- Kolonja	2	AZP 77-70/6	osada	epoka brązu
26.	Miechów- Kolonja	3	AZP 77-70/7	osada	epoka brązu
27.	Miechów- Kolonja	4	AZP 77-70/8	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka brązu okres wczesno średniowieczny

28.	Niedarczów Góry	1	AZP 77-69/16	osada	okres wczesno średniowieczny
29.	Niedarczów Góry-Kolonia	1	AZP 77-69/20	śląd osadnictwa	epoka kamienia-wczesna epoka brązu
30.	Niedarczów Dolna-Kolonia	1	AZP 76-70/49	śląd osadnictwa	okres średniowieczny
31.	Niedarczów Góry	2	AZP 77-69/17	obozowisko śląd osadnictwa	epoka kamienia-wczesna epoka brązu okres wczesno średniowieczny
32.	Osuchów	1	AZP 76-70/50	osada	okres neolitu
33.	Osuchów	2	AZP 76-70/23	śląd osadnictwa	okres wczesno średniowieczny

34.	Osuchów	3	AZP 76-70/40	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia-wczesna epoka brązu okres wczesno średniowieczny
35.	Osuchów	4	AZP 76-70/41	osada	wczesna epoka brązu
36.	Osuchów	5	AZP 76-70/43	obozowisko śląd osadnictwa osada	mezolit wczesna epoka brązu okres wczesno średniowieczny
37.	Osuchów	6	AZP 77-70/11	śląd osadnictwa	epoka kamienia
38.	Osuchów	7	AZP 77-70/4	śląd osadnictwa	epoka kamienia/ epoka brązu
39.	Ranachów	1	AZP 77-71/26	Znalezisko luźne-toporek kamienny	epoka brązu
40.	Ranachów	1	AZP 77-71/5	osada	epoka brązu
41.	Ranachów	2	AZP 77-71/6	osada	pradzieje

42.	Ruda	1	AZP 77-70/15	śląd osadnictwa	okres neolitu
43.	Wólka Gonciarska	1	AZP 77-70/16	pracownia	epoka kamienia
44.	Zakrzówek	1	AZP 76-70/16	pracownia osada	mezolit neolit
45.	Zakrzówek	2	AZP 76-70/17	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	mezolit neolit
46.	Zakrzówek	3	AZP 76-70/18	obozowisko osada osada śląd osadnictwa	paleolit schyłkowy okres neolitu epoka brązu okres wczesno średniowieczny
47.	Zakrzówek	4	AZP 76-70/19	śląd osadnictwa	epoka kamienia

48.	Zakrzówek	5	AZP 76-70/15	śląd osadnictwa	mezolit
49.	Zakrzówek	6	AZP 76-70/20	śląd osadnictwa	okres wczesnego średniowiecza
50.	Zakrzówek	7	AZP 76-70/26	śląd osadnictwa	okres wczesnego średniowiecza
51.	Zakrzówek	8	AZP 76-70/27	osada	okres lateński (Faza C)
52.	Zakrzówek	9	AZP 76-70/46	śląd osadnictwa	neolit
53.	Zakrzówek	10	AZP 76-70/47	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia-wczesna epoka brązu okres wczesnego średniowiecza
54.	Zakrzówek- Kolonja	1	AZP 76-70/28	obozowisko śląd osadnictwa	Paleolit schyłkowy kultura świderska okres neolitu (kultura pucharów lejkowatych, kultura grzebykowo- dołkowa
55.	Zakrzówek- Kolonja	2	AZP 76-70/29	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	epoka kamienia-wczesna epoka brązu okres wczesnego średniowiecza

56.	Zakrzówek-Kolonia	3	AZP 76-70/30	osada	epoka brązu wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)
57.	Zakrzówek-Kolonia	4	AZP 76-60/31	śląd osadnictwa osada	epoka kamienia-wczesna epoka brązu epoka brązu wczesna epoka żelaza (kultura łużycka)